

Den nye straffegjennomføringsloven

TEMA

Den nye straffegjennomføringsloven har blitt mottatt med blandede reaksjoner. Redaksjonen har satt tre personer fra ulike sider ved fengselssystemet i sving med å uttale seg om den nye loven. Christer Clausen er innsatt ved Ullersmo fengsel, Bjørn Andersen er studieinspektør ved Jessheim videregående skole avd. Ullersmo og Kristin Bugge Lyså er rådgiver ved Kriminalomsorgen region øst.

Les mer på side 6-11

foko-nytt (16)3/2002

Fengsel og frigang

Se side 5

FOKUS PÅ FENGSELS- BIBLIOTEK

se side 14

Rapport opplæring av kriminalomsorga for 2001

s.15

Torfinn Langelid undres på om vi skal tilbake til gapestokken?
Se side 12-13

Eidsvåg på s. 19:
"Kan godhet og moral læres?"

Grundtvig:

les mer på side 16

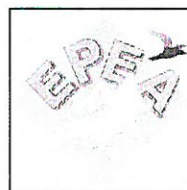
"For meg er det iallfall blitt mer enn klart at fengslets mål er og blir å gjennomføre straffen og at det beste virkemidlet for dette er kontroll, og da vil skolens mål alltid bli sekundært for fengslet."
Lederen s. 3

Knut Storberget (Ap) åpnet FOKO-seminaret med å si at han vil arbeide for å bedre muligheten for opplæring innenfor kriminalomsorgen. Han besøkte også Ullersmo fengsel. Se side 2.

Forum for
opplæring
innenfor
kriminalomsorgen
Norsk underavdeling av EPEA

EUROPEAN
PRISON
EDUCATION
ASSOCIATION

Nestleder Frøydis Holstad, Oslo fengsel, (t.v.) og kasserer Jon Erik Rønning, Jessheim vgs. avd. Ullersmo fengsel ble gjenvalgt på årets årsmøte 15/11-02. Nytt varamedelegg ble Borghild Them fra Berg fengsel. «Skråblikk» stiller seg i gratulasjonskøen. På det samme årsmøte diskuterte man også innspill for å få med flere medlemmer særlig innenfor fengselssiden. Har noen innspill i denne debatten ta kontakt med en av styremedlemmene.

FOKO-nytt beklager:

FOKO-nytt beklager at vi i forrige nummer hadde noen problemer med layouten. Dette håper vi bedrer seg i dette nummeret. Ellers er vi åpne for både ris og ros.

Ap's justispolitikere på Ullersmobesøk

Gunn Karin Gjul (fra v.), Knut Storberget og Anne Helen Rui, alle Ap, besøkte Bjørn Andersen på skoleavdelingen ved Ullersmo fengsel mandag 4/11-02. Knut Storberget stilte senere opp på FOKO-seminaret og sa at dette var hans beste dag som politiker. Han har også senere tatt opp spørsmål i Stortinget angående unge sonere i fengslene.

Siste nytt fra Statsbudsjettet

Melding fra Torfinn Langelid, Statens utdanningskontor i Hordaland:

Framleg til budsjett for 2003 «kap. 224 post 61 Tilskott til opplæring innanfor kriminalomsorga» er på 100 384 000 kr. I kommentar til framlegget står det at «Løyvinga blir ført vidare på same nivå som i 2002.»

For 2002 var budsjettet på 96 802 000 kr, slik at det er ein faktisk auke, men likevel ikkje nok til å oppretthalde undervisningstilboda på nivå med tidlegare år (når lønsveksten for skoleverket er så høg).

Spennende år

Det er et spennende år vi går inn i. EPEA-konfransen skal arrangeres her til lands. Nærmere bestemt i Langesund. Foko-styrets eminente info-ansvarlig Leif Lyngstad fra Klosterskogen vgs. avd. Skien fengsel har sammen med Vigdis Fosheim fra samme sted fått kulturansvaret for arrangementet i Langesund. Vi ønsker at våre gjester skal bli kjent med både kunst, kultur og geografi særlig fra Telemarksdistriktet. Har noen tanker, innspill eller navn på f.eks. "spelemenn" eller andre som kan opptre, ta kontakt med Leif på tlf. 35900524

Visste du at:

- I 1998 ble det registrert 792 førstegangskriminelle, mot 839 i 2001.

- I fjor begikk 420 av disse, altså halvparten, nye kriminelle handlinger. 376 av dem - eller 44 prosent - ble definert som gjengangere. I 1998 ble 17 prosent registrert som gjengangere.

- I 1998 begikk 25 prosent av førstegangsforbryterne nye kriminelle handlinger. I 2001 fikk hele 50 prosent tilbakefall.

- En rapport utarbeidet av rådgiver Marianne Sætre og førstekonsulent Veslemøy Grytdal ved Oslo politidistrikt viser at mange av dem som begår alvorlig kriminalitet, begynte sin kriminelle virksomhet i ungdomsåra. Analysen konkluderer med at stadig flere av dem som begår lovbrudd én gang, synes å fortsette en kriminell løpebane.

Kilde: Oslo politidistrikt

Lederens hjørne

Takk for sist på Sørmarka til alle som var der! Det er veldig hyggelig å møtes, og det varmer med gode tilbakemeldinger. Flere og flere melder tilbake at seminaret har utviklet seg til å bli ett av høstens faste arrangementer - noe å glede seg til! Vi i styret har fått den stimulans vi trenger for å ta fatt på neste års seminar. Vi har ikke fått mange tips om temaer, så har dere foreslere eller emner å foreslå - meld raskt tilbake til oss!

Ellers har høsten vært preget av at vi fra 01. mars dette året har fått en ny straffegjennomføringslov, og vi i skoleverket er på forskjellig vis blitt påvirket av dette. Vi kan alle stille oss spørsmålet om det er blitt vanskeligere eller lettere å drive skole i fengsel? For meg er det iallfall blitt mer enn klart at fengslets mål er og blir å gjennomføre straffen og at det beste virkemidlet for dette er kontroll, og da vil skolens mål alltid bli sekundært for fengslet. Jeg synes det er lettere å være bevisst dette i stedet for å bli forført til å tro noe annet.

I skolevesenet har vi også fått mange nye reformer som selvfølgelig gjelder for våre elever/innsatte. Vi plikter å holde oss orienterte om rettighetene våre innsatte har - husk at de innsatte har de samme rettighetene som de ellers ville ha hatt ute i samfunnet.

De fleste innsatte i norske fengsler er voksne, og kompetansereformen gjelder derfor for dem. Det blir der presisert at "en godt utdannet befolkning er den viktigste ressursen et samfunn kan ha. Slik kan vi skape nye arbeidsplasser, sikre livskvalitet og hindre nye klaseskiller. Det er spesielt viktig å motivere personer som har lite utdanning fra før, og som ikke etterspør utdanning". Dette er viktige ord å holde fram for oss.

Som skole i fengsel lever vi jo i skjæringen av flere lover og reformer. Vi plikter å vite hva som til enhver tid er gjeldende, og så kjempe for at de innsatte får sine rettigheter oppfylt.

Oppgavene står i kø, vi jobber dessverre i paradoksets navn i en vekstindustri! Men for å klare å gjennomføre alle våre oppgaver, må vi også unne oss en god juleferie.

Til alle FOKO-NYTT-lesere ønskes med dette en
GOD JUL og et
GODT NYTT ÅR !

Ingunn

STYRET I FOKO 2003

Leder: Ingunn E. Kleivan, Rud vgs. avd. Ila fengsel
ingunnei@online.no

Nestleder: Frøydis Holstad, Oslo fengsel
froeydis.holstad@c2i.net

Infoansvarlig: Leif Lyngstad, Klosterskogen vgs. avd Skien feng.
klostfeng@online.no

Kasserer: Jon Erik Rønning, Jessheim vgs. avd. Ullersmo fengsel
jessvgs@online.no

Sekretær: Torfinn Langelid, Statens utdanningskontor i Hordaland
torfinn.langelid@su-ho.stat.no

Vararepresentanter:

Knut Lage Bø, GVO avd. Bredtvedt fengsel
Borghild Them, Berg fengsel

Innhold i FOKO-nytt 3/2002

Skråblikk.....	2
Lederen.....	3
EPEA-Bulletin.....	4
Fengsel og frigang	5
Ny strffgjennomføringslov.....	6
Tilbake til Gapestokken?.....	12
Fokus på fengselsbibliotek.....	14
Rapport Opplæring av kriminalomsorga 2001.....	16
Grundtvig-prosjekter.....	17
Kan godhet og moral læres.....	19
Bilder fra FOKO-seminar.....	20

Neste nummer av FOKO-nytt vil inneholde:

- Evaluering av fengselsundervisninga
- "Søgnen-utvalget"
- Fokus på kreativitet i opplæringa innenfor kriminalomsorgen
- Forandringer i synet på/haldningar til straff ned gjennom tidene og mye mer.

Utgivelse feb./mars 2003

Forum for
opplæring
innenfor
kriminalomsorgen
Norsk underavdeling av EPEA

Redaktør: Asbjørn Støverud
Jessheim vgs avd. Ullersmo fengsel
Boks 2
2040 Kløfta
E-post: asbjorn@st.mailbox.as
tlf: 63927351

Ansv: Leif Lyngstad

November 2002

Membership Info**We're growing!!**

Currently there are more than 800 EPEA members in 35 countries in Europe and elsewhere.

Membership Subscription :

Individual Members	£10
Associate Members	£20
Organisations	£100

How to become an EPEA member

In Europe you can become a members of the EPEA by contacting your local Liaison/Contact Person, completing an application form and paying a small subscription of £10 as an Individual Member. Alternatively, and for more information, you may use the EPEA website to make us aware of your interest, especially if you are unable to make contact locally. You can pay by Credit Card using the form on the website.

Liaison / Contact Persons

The latest information on current Liaison Persons can be found on the EPEA Website -

users.tibus.com/epea

Newsletter**Sorry it's postponed!**

The Liaison/Contact Persons planned for Budapest in November 2002 is postponed until November 2003.

Sorry, but not enough Liaison/Contact Persons could commit themselves to justify the expenses being incurred by EPEA.

Liaison Persons Meeting**Out Soon!!**

Your next issue of the Newsletter will shortly be on its way to you. This issue has been edited by Maximilian Weidenhiller of Germany. Watch out for some interesting articles.

... and for the next two years

Spring 2003 - Estonia
Autumn 2003 - Malta
Spring 2004 - Norway
Autumn 2004 - Netherlands

Steering Committee

The Steering Committee met in Paris for its twice-yearly meeting September 27-29.

Enlarging the Steering Committee

Due to the recent emergence of independent states in central and Eastern Europe, EPEA Steering Committee is looking at revising regional composition and representation on this body.

Sorry to lose you

Svenolov Svensson has resigned from the EPEA Steering Committee due to pressure of work. Thanks Sven for your hard work on behalf of EPEA over many, many years.

Changing of the Guard.

Knut Lage Bø (Norway) is the new Deputy Secretary. He takes up office as Secretary on July 1st. 2003, replacing Sean Wynne (Ireland).

Coming into office on this date too is a new Chairperson, Niek Willems (Netherlands) who takes over from Paddy Rocks (Northern Ireland).

Anne Costelloe (Ireland) will be asked to take the place of Sven for the remainder of his term.

Congratulations to Knut Lage, Niek and Anne. (However Sean and Paddy will still be there until July 2003).

Conference**Conference Update**

The 9th. EPEA International Conference, entitled "All Of Me! Prison Education In A Holistic Perspective," takes place between 14 - 18 June 2003, in the Quality Skjærgården Hotel, Langesund, Norway. Details are on the EPEA website. To provisionally register, check with your Liaison/Contact Person for an application form. Note that the closing date for receipt of this is 15 November 2002. So Hurry!

Branches**New EPEA Branch?**

Word is coming out of the Netherlands that members are about to follow the example of Norway and form a national branch of EPEA. Good luck with your efforts!

Grundtvig Project**In the Bag!?**

A project to help raise awareness of Prison Education issues among Ministry of Justice officials in some European countries has been submitted for funding under the Grundtvig Programme. The proposal was put together by Tony Vella (Malta) and envisages a series of seminars in various European locations to win the active support of justice administrations, in particular in South, Central and Eastern countries, and the production and dissemination of a range of promotional materials. An offer of EC funding offer has already been accepted, so the programme can hopefully commence in early 2003.

Elections 2003**Vote Early...**

The election procedure for post of Treasurer will commence in April 2003. Because of some weakness that became apparent in the course of last election, the Steering Committee has agreed an election format that will add to transparency, security and confidentiality. It will involve some increased responsibility for Liaison and Contact Persons. Details will be circulated and published in advance.

Lingua Franca**Language Problems.**

Not all EPEA members have a working knowledge of English. We know...but we don't have the resources to translate documents etc. into the different languages of our members. Any ideas to overcome this problem? Why not let us know them by writing an article for the Newsletter or posting them on the Website forum.

Note: there are translations of the CoE Recommendations in a number of languages on the Website.

CoE Recommendations**Research**

It is proposed to carry out research among

members to establish the extent of implementation of Council of Europe Recommendations on prison education. Liaison/Contact Persons will be in touch.

Advisers**Three Wise Men**

The special advisers to EPEA Steering Committee are Kevin Warner (Ireland), Robert Suvaal (Netherlands) and Svenolov Svensson (Sweden).

Promotion Materials**Brand New Brochure**

A new brochure has been produced for use by Liaison/Contact Persons, and anyone else who wishes to provide information to new members, organisations, etc. Many thanks to Svenolov for the design work and to FOKO (Association of Prison Educators in Norway) for meeting the cost of printing.

EPEA Website**Lost for Information?**

Visit the EPEA Website
<http://users.tibus.com/epea>

There is a fund of essential information about the EPEA and its work on the website. In particular, we recommend you to interact with other members through the *Discussion Forum* - just read the messages and post your own!

Hot news !! The website will soon move to : www.epea.org

Steinkjer vg. skole avdeling Furuskogen (Kif.-skolen) har i høst, som en del av Kif- skolens treårige drama-prosjekt, valgt å bruke tid og ressurser på mediafaget. Vi kjøpte 50 timer tjeneste fra medialinja ved Egge vidaregåande skole og avsatte 9 skoledager til dette prosjektet.

Fengsel og frigang En radiomontasje

av Gudrun Halvorsen

Elever og ansatte ved skolen var deltagere, Robert Øfsti, en kyn-dig "radiomann", var instruktør og Terje Bylund Ness var teknisk produsent. Instruktøren har skrevet en rapport og sitatene i kur-siv er hentet fra denne.

Vi valde radio først og fremst fordi det er både kjøpt og billig, og fordi det er eit medium elevane har erfaring med – som lyttarar. Det trengs ikke mykje dyrt utstyr eller lang og keisam planlegging for å lage radio. Mange av elevane i KIF-skolen vil truleg ha lettare for å uttrykke seg muntleg enn skriftleg – dei er dårlege til å skrive, men gode til å fortelle. Og i forhold til fjernsyn og film, er radio mykje enklare å planlegge og gjennomføre.

Skolen bobler over av kreativitet

I de 9 dagene prosessen pågikk var elevene topp engasjerte. De lærte seg tekniske ferdigheter som å bruke opptaksutstyr, mini-disk og mikrofoner. Planleggingsfasen besto av idemyldring med «post-it» lapper i alle farger og leting etter musikk på internett og fagstoff i bøker og media. Videre gjøres det opptak på fengselet, reallyldyd fra palleverkstedet, matsalen og trimrommet, skildringer og intervju. Det ble samlet inn mye stoff, og det måtte lyttes, velges og redigeres. Redigeringsprogrammet «Cool Edit» ble presentert. Redigering og overspilling tok mye tid, og i denne fasen ble elevene mer tilskuere enn deltagere, men iver og enga-sjement holdt seg likevel.

Fredag 8.11 er siste dag. Det står att å gjere den endelege finpus-sen. Vi må gjere eit nytt opptak av ei elevvurdering, og vi må legge på utannonsering. Deadline nærmar seg, det er ei hektisk stemning. Men kl 1300 er det klart for premiere i stua, som er full av gjester. Etter 20 minutt med intens lytting, bryt applausen ut.

Gjestene våre kom fra Statens utdanningskontor, Fylkes-utdanningssjefen, Aetat, Fengselet, Steinkjer vg. skole, rektor og faglærere, studenter og Friomsorgen.

Med kaffe og hjemmebakte kaker og «stille som mus» rundt radioapparatet ble dette bare helt stort!

Det ble virkelig bra.

Det konkrete resultatet av prosjektet er ein 20 minutt lang dokumentar som fortel om livet i fengselet og om KIF-skolen.

Den inneheld alle dei klassiske montasje-elementa: intervju, skildring, musikk, reallyld, opplesing, og dei ulike elementa er sydd saman på ein stort sett tvangsfri og ledig måte. Lyd-kvaliteten er i hovudsak tilfredsstillande, sjølv om ein enkelte gong kan høyre overstyring.

Det er grunn til å tru at arbeid med radiodokumentar kan vere ei egna arbeidsform i KIF-skolen og liknande miljø, der ein har å gjere med menneske som kan hende ikkje har mykje trening i å uttrykke seg skriftleg, men som er normalt gode til å uttrykke seg munnleg, og som har ei historie å fortelle. Den åpne forma gjer at alle kan bidra på sitt nivå, samtidig som heilskapen er avhengig av alle. Dette er ein viktig motivasjonsfaktor.

Jeg vet også at våre elever har liten erfaring med prosjektarbeid. Om de tidligere har tilhørt en ordinær klasse, vil de enten ha gjent seg bort, eller blitt oversett/ overkjørt med en slik arbeidsform. Her fikk alle den samme muligheten og alle følte seg verdifulle som bidragsytere. Vi fikk også kompensert noe for all den individuelle undervisningen som foregår. Her ble det i stedet lagt til rette for gruppeprosesser og samarbeid.

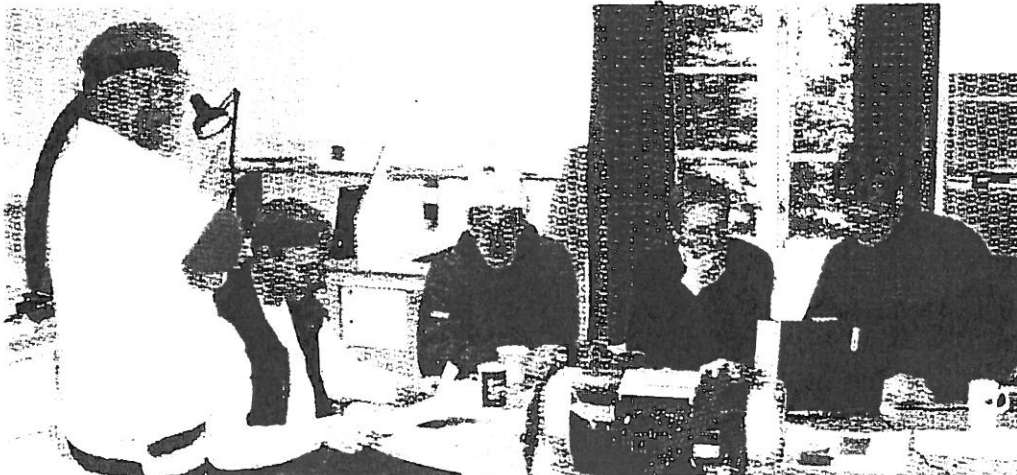
To av elevane ville i alle fall ikkje snakke i mikrofon! Nettopp desse to er det som siste dagen, i ein hektisk fase med kort tid att til deadline, set seg ned og les inn ein tekst skriven av ein tredje elev. Og den motivasjonen som fekk dei til å gjere denne jobben, var reint radiofagleg! Vi trengte noen nye røyster. Ideen om å dele på jobben kom frå dei sjølve! Eg syns dette seier det meste om kva ein sånn prosess kan innebære av veksande ansvars-kjensle og aukande sjølvtilitt.

For dei to mest aktive elevane trur eg dette prosjektet har vore ei stor oppleving. Dei har oppdaga nye sider ved seg sjølve. Dei har oppdaga at dei meistarar å gjere intervju og å høyre att si eiga røyst. Dei har opplevd gleden ved å formidle viktig stoff. Og eg meinte det verkeleg når eg sa at får dei ikkje anna å gjere, kan dei jobbe i nærradio!

Vi arbeider nå med distribusjon av CD' n og coveret. Vi har foto-grafert «fangene i det fri» og arbeider med billedstoffet.

Dere som er interessert i programmet kan ta kontakt med skolen

på telefon 74141990,
fax 74141991 eller
e-mail:
skolkisk @ online.no
og få den tilsendt for
en billig penge.

Den nye straffegjennomføringsloven

Den nye straffegjennomføringsloven har blitt mottatt med blandede reaksjoner. Redaksjonen har satt tre personer fra ulike sider ved fengselssystemet i sving med å uttale seg om den nye loven. Christer Clausen er innsatt ved Ullersmo fengsel, Bjørn Andersen er studieinspektør ved Jessheim videregående skole avd. Ullersmo og Kristin Bugge Lyså er rådgiver ved Kriminalomsorgen region øst.

Straffegjennomføringsloven - ikke til de innsattes beste!

Av Christer Clausen, innsatt ved Ullersmo fengsel

Da jeg først begynte på denne artikkelen hadde jeg store planer om å være objektiv, saklig og rettferdig. Disse tre dygdene har jeg ikke slått fra meg, men jeg føler at jeg representerer en side av denne saken. Det har seg dessverre slik at jeg er innsatt ved Ullersmo fengsel, noe jeg har vært i et par år nå. Derfor har jeg ett visst ansvar overfor mine medinnsatte. Heldigvis er det ikke lenge til jeg er ute. Eller er det egentlig så sikkert lengre? Frustrasjonen ligger tjukt over Ullersmo. Er det kanskje meningen? En mengde nye regler, skrevet på et språk de færreste skjønner, som blir brukt etter skjønn, har mye av skylden for denne frustrasjonen. Kanskje burde jeg ha latt være å skrive dette ettersom jeg sitter midt oppe i det hele og atpåtill tilhører gruppen av de som blir direkte berørt av disse lovene. Jeg tror ikke fangene ble spurt under lovenes utvikling, men jeg tror det er på tide at vi blir spurt.

Det ser ut til at hele rehabiliteringen står for fall. Den nye straffegjennomføringsloven har åpnet for at fengslene selv skal bestemme når en person skal løslates. Jeg vil faktisk si det slik at de nå bestemmer hvem som skal løslates, hvor det skal skje og når det skal skje. Dette gjør det meget vanskelig å forberede en løslatelse. Denne forberedelsen er kanskje det viktigste innenfor rehabiliteringen. Det å ha et sted å bo, en jobb å gå til og et nettverk av familie og venner er de tre forutsetningene som i størst grad kan hjelpe en nylig løslatt person. Tidligere var det nesten en regel at man slapp ut etter at 2/3 av dommen var ferdig sonet. Nå er loven forandret og om det er fengslene som tolker den feil, eller det er meningen at det skal være slik, kan det være vanskelig å se. Det som er helt sikkert er at mange her inne føler seg urettferdig behandlet. Noe av denne følelsen kommer av at positive urinprøver kan være en

grunn til å holde folk over tiden. Dette i seg selv høres kanskje ikke så ille ut, men det kan også sees på en annen måte. For det første håper jeg at ingen tror at det å holde en person som har brukt narkotika i ti år, hvorav han har vært i fengsel det siste, vil føre til at han slutter med det dersom man holder ham på et lukket anstalt i to måneder til. Et annet element i dette er at innsatte av utenlandsk opprinnelse ser ut til å bli sluppet ut den dagen 7/12 av straffen er ferdig sonet uansett hva de har funnet på her inne. Hvorfor skal da nordmenn, inkludert våre nye landsmenn, straffes på en annen måte? Det bør være likhet for loven så langt som det er mulig.

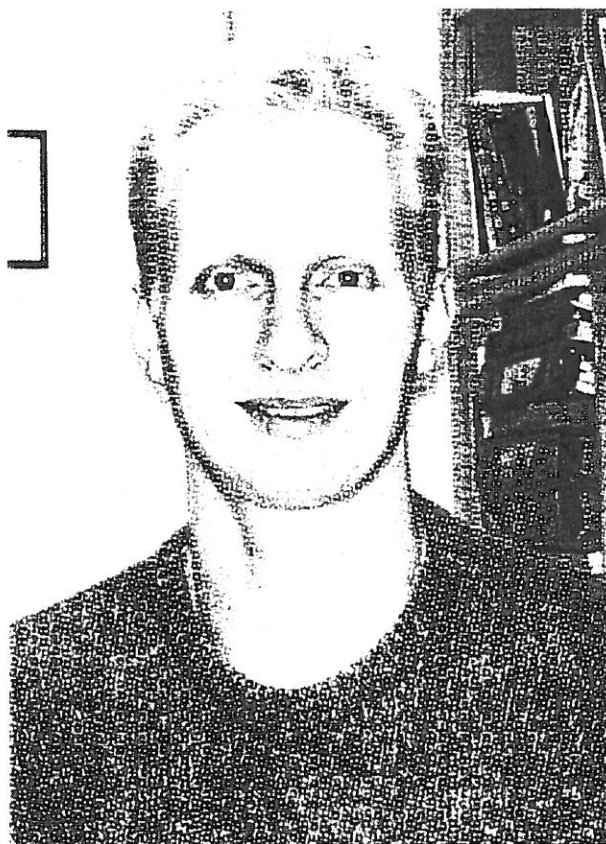
Ett annet viktig element i rehabiliteringen er det å rett og slett være vant med å forholde seg til "vanlige folk." Med dette mener jeg ikke-kriminelle, mennesker uten fengselsuniform, familie og venner. Situasjoner som kan virke dagligdagse for andre, kan være vanskelig å håndtere for en som har sittet inne i en lengre periode. Jeg tenker da på enkle ting som å gå i butikken, ta trikken eller henvende seg på et offentlig kontor. En måte å bli vant med disse situasjonene på, er å få permisjoner fra fengselet. Tidligere hadde man opptil 30 dager i året, nå er dette kuttet til 18 dager i året. For en som sitter utenfor ser kanskje ikke dette så ille ut og noen ønsker kanskje ikke at forbrytere skal ha permisjoner i det hele tatt. For oss som sitter her inne er det ille. For det første fikk denne loven tilbakevirkende kraft og dette fikk fatale følger i familieforhold for enkelte. Mange, inkludert meg selv, trodde det var i strid med norsk lov å gi en lov med slike negative konsekvenser tilbakevirkende kraft. Jeg mener at fanger i Norge må ha muligheter for mer permisjon enn 18 dager. Det er en stor "gulrot" og en

god grunn til å oppføre seg pent og ikke bruke narkotika. Det er ingen som må tro at permisjoner deles ut uten vilkår. Det er urinprøver både før og etter, pluss at enhver forseelse kan straffes med permisjonsnekt i 4 måneder. Jeg bør nevne at i denne loven blir det gitt mulighet for å gi foreldre utvidet kvote utover disse 18 dagene. Dette mener de fleste her inne ikke gjør det mer rettferdig. Det er like viktig for enkelte å ha kontakt med sine foresatte, venner eller sosialkontor som det er for andre å ha kontakt med sine barn. Det er tross alt fremdeles rehabiliteringen som skal vektlegges av kriminalomsorgen. Før jeg avslutter dette punktet må jeg igjen si at jeg finner det påfallende at selv om permisjonskvoten blir kuttet for de med norsk pass, så blir ikke situasjonen forandret for de med vedtak om utvisning. De får fremdeles reise når de skal. Ikke misforstå og tro at dette er noe forsøk på å innskjerpe loven for dem med en utvisning hengende over seg, for de har det ille nok som det er, men hvis man skal innskjerpe lover må man se på hele bildet.

Det er et annet poeng som også bør taes med og det er at det nå er meningen at betjenter skal ta seg av mer av den såkalte behandlingen her inne. Det er selvfølgelig viktig at det finnes så mange tiltak som mulig. Det er faktisk alt man kan gjøre for å prøve å forhindre at tilbakefalsprosenten blir lavere. Ja, det håper og tror jeg er kriminalomsorgens viktigste oppgave. Det jeg derimot ikke har noen tro på, er at betjenter vi ikke kan stole på skal gi oss denne behandlingen. Hvorfor kan vi ikke stole på betjentene? Det har vist seg over tid her på Ullersmo at hvis man viser en betjent tiltro og for eksempel forteller betjenten at man har fått problemer med narkotika igjen, så kan du vedde på at du blir vekket dagen etter til en urinprøve. Det kan virke som om det viktigste ikke er at du skal få hjelp, men at du skal få permisjonsnekt. Jeg har selv sett betjenter juble over at en fange med rusproblemer blåste positivt på alkohol. Jeg har hørt de juble når de har funnet en hasjbit på en celle. Jeg har full forståelse for at man må ha kontroll i fengslene i Norge. Det jeg ikke kan forstå er hvordan man kan glede seg over en annen persons problemer. Hvordan disse betjentene som i det ene øyeblikket behandler deg som et menneske for så å plutselig snu seg rundt og ville gjøre en "hulroms undersøkelse" på deg, tror at vi skal begynne å stole nok på dem til å fortro oss til dem, er for meg uforståelig. I det hele tatt så oppstår det med tid en mistenksomhet mellom begge parter, som forverrer seg proporsjonalt med tiden man tilbringer her inne.

Som det går klart fram av denne artikkelen så er jeg ikke særlig imponert over denne nye straffegjennomføringsloven. Slik jeg ser den, er den bare nok en del av tendensen som viser at man har gitt opp hele rehabiliteringen. Fengslene får mindre penger, men domstolene får mer slik at de kan sende folk raskere i fengsel. I fengslene er det ikke plass til dem fordi soningskøene er lange som et vondt år og fortsetter å vokse. Fengslene bærer

preg av ren oppbevaring og vi vet vel alle hvordan det går med de fleste som blir løslatt. Den sentrale kriminalomsorgen bygges ned, og ikke nok med det, samtidig ser det siste håpet ut til å forsvinne ut i det blå. Ja, jeg tenker på at hvis man vil senke kriminaliteten så må man satse på rehabilitering og forebygging. Nå senkes bevilgninger til skoler og skolefritidsordningen. Til og med jeg som ikke har noen annen utdanning enn videregående skole ser at dette er feil vei å gå. Det ser ut som politikerne i dette landet er helt enige om at kriminaliteten vokser og vil etter hvert kanskje true sikkerheten til de fleste innbyggerne i Norge. Det ser bare ikke ut til at de vil forebygge den. Til tider kan det se ut som om de prøver å skremme folk vekk fra kriminaliteten, det har vi sett i andre land og det fungerer ikke. Jeg mener at Norge har muligheten til å være et foregangs land innenfor forbygging av ny kriminalitet, og bør være det. Jeg tror ikke vi skal se til USA, hvor de setter folk inne så lenge som mulig og de straffedømte kommer ut verre enn noen gang. Det sies at det fengselet som har lavest tilbakefalsprosent i Europa er et fengsel i Tyrkia. Dette er ikke det vanlige knallharde tyrkiske fengslet som man hører om eller ser på film, men et fengsel uten murer og der de innsatte får utdanning og arbeid utenfor fengselet. Dette viser hvordan man er villig til å gå helt nye veier for å oppnå suksess. Det går framover i Tyrkia og bakover i Norge. Det kan vel ikke den norske stat la gå u-påmerket hen. De fleste fangene her på Ullersmo vil ha et liv uten kriminalitet, vi har lyst på familie, jobb og trygghet, men vi trenger hjelp. Den nye straffegjennomføringsloven er dessverre et steg i helt feil retning.

Christer Clausen er ikke helt fornøyd med den nye straffegjennomføringsloven

Straffegjennomføringsloven – et framskritt for opp- læring i fengslene?

AV Bjørn O. Andersen, Jessheim
vgs. avd. Ullersmo fengsel

Det knytter seg alltid forventninger til innføringen av en ny lov. Hva vil den bringe med seg av endringer for de som blir berørt av den? Jeg skal prøve å gi noen betraktninger ut fra mitt ståsted som undervisningsinspektør ved en fengselskole.

Det som helt umiddelbart har vært en lettelse sett fra skolens synspunkt er endring av refselsesformer. Lovens § 40 regulerer dette på en måte som skjønner de innsatte fra inngrep i arbeidstiden. Tidligere ble utelukkelse fra fellesskapet brukt i relativt stort omfang. Dette kunne være i både i 7, 10 og 14 dager. Fravær fra undervisningen var naturligvis et problem for skolen. Det var vanskelig å planlegge gruppearbeid, elevforedrag og lignende fordi man ikke til enhver tid kunne vite hvilke elever som kom på skolen. Problemene knyttet til heldagsprøver og eksamensavviklingen var naturligvis ikke mindre. Skolen prøvde å bøte på dette med å samarbeide med sikkerheten om gjennomføringen av disse refselsessessioningene, men det var ikke lett. Sikkerheten tok meget sjelden kontakt slik at skolen på forhånd kunne vite hvem som stod for tur. Dessuten fikk skolen fra tid til annen klar melding om at man blandet seg borti noe man "ikke hadde noe med". Samarbeidslæring er vanskelig.

I den nye straffegjennomføringsloven er forvaltningssamarbeid klart nedfelt i § 4. Samarbeidet skal gi de innsatte de tjenester de har krav på og skal dekke innsattes behov og fremme deres samfunnstilpassing. Lovens bokstav er klar og grei nok. Jeg tror nok at de andre forvaltningssamarbeidspartene i likhet med skolen ikke opplever hverdagen som like enkel. Jeg antar at flere av FOKO-nytt lesere vil huske forskerne fra høyskolen i Nord-Trøndelag, Arna Susegg og Oddbjørn Ingebrigtsen, som i fjorårets konferanse var helt klare på at samarbeid forutsetter en viss grad av jevnbyrdighet. I et miljø hvor en av partene bare kan sette beinet ned og si at av sikkerhetsmessige grunner må det bare bli slik og slik, kan et reelt samarbeid ikke finne sted. Det hadde kanskje vært like ærlig å finne et annet ord for forholdet mellom fengselet og de importerte tjenestene.

For øvrig må jeg si at jeg savner bestemmelser i loven som gir muligheter for at en innsatt skal kunne planlegge og gjennomføre et utdanningsplan i soningstida. Dette bør jo innarbeides i en framtidsplan hvor fengselets kontaktbetjent bør ha en sentral rolle. Kontaktbetjentordningen fungerer etter mitt syn svært ulikt. Noen fanger har ikke kontaktbetjent, noen kontaktbetjenter virker uinteressert i den del av jobben. Kanskje bør fengselsledelsen bli flinkere til å se de tjenestemennene som jobber skjorta av seg for å være gode kontaktbetjenter. Men dette viser klart at målrettet samarbeid mellom de ulike yrkesgruppene i et fengsel er viktig. Hvor mye tid må tjenestemennene bruke på kontroll, og hvor mye tid kan de bruke på samarbeid?

Dersom en innsatt i samarbeid med fengselet har lagt en realistisk framtidsplan, finnes det ingen bestemmelser i loven som

pålegger fengselsvesenet å følge opp denne planen. Selv om den innsatte oppfører seg som en gud, kan det bli avbrekk i planen. Enhver innsatt som blir overført fra en anstalt til en annen anstalt, blir vurdert på nytt. Den nye anstalten kan ikke uten videre gripe fatt i det arbeidet som den tidligere anstalten har gjort og fortsette der. Det virker på en utenforstående som om de ulike anstalter ikke stoler på hverandres vurderinger, og det er dessverre den innsatte som blir skadelidende.

Skal opplæring/undervisning ha ønsket effekt må den kobles til jobbmuligheter og muligheter for frigang som en overgangsordning. Selv om svikt på frigang er uhyre lavt, har ikke lovgivne funnet å kunne utvide muligheten. Verken lovens § 20 eller forskriftenes § 3-14 innebærer noen endring i tidligere praksis. I forarbeidene til loven blir det presisert at frigangsinstituttet skal brukes i større grad, men allikevel skjer ikke dette. Hvorfor ikke? Kan det skyldes det enkle faktum at loven gir større for skjønnsutøvelse og at det er i hovedsak de samme mennesker som utøver skjønn både etter gammel og ny lov? At samarbeid med andre yrkesgrupper skjer på fengselsvesenets premisser?

Etter mitt syn er loven som skreddersydd om man ser på den tekniske gjennomføringen av soningen. Men dersom målsettingen er at de innsatte som ønsker det, skal kunne bruke soningstiden sin til å legge til rette for et liv uten kriminalitet og rus, gir loven ikke klare nok føringer og stiller ikke klare nok krav til alle de impliserte parter. Det å følge opp en realistisk framtidsplan må ikke bare være et krav til den innsatte, men et pålegg for fengselsvesenet og også de opplæringsarenaene som finnes i fengslene. Et forpliktende samarbeid er nødvendig for å få gjennomført en framtidsplan. Tas ikke dette på alvor, er det i større grad tilfeldighetene som får lov til å råde.

Rent avslutningsvis vil jeg si at straffegjennomføringsloven innebærer et lite framskritt når det gjelder reaksjonsformer, men de avgjørende grepene for å legge til rette for en rehabilitering mangler ennå.

22. februar 2002 besluttet Kongen i Statsråd at lov av 18. mai 2001 nr. 21 om gjennomføring av straff mv. med tilhørende forskrifter skulle tre i kraft fra 1. mars 2002. Fra dette tidspunktet ble fengselsloven av 12. desember 1958 opphevet, hvilket innebar at straffegjennomføringsloven med forskrifter og retningslinjer ble gjeldende rett i hele Kriminalomsorgen. Fra dette tidspunktet hadde vi med andre ord en lov som omfattet gjennomføring av fengselsstraff, strafferettslig særreaksjoner, samfunnsstraff og varetektsfengsling i regi av såvel fengsler som friomsorgskontor rundt i hele landet. På ikrafttredelsestidspunktet ble det imidlertid gjort et unntak for reglene som omhandlet overgangsboliger. Disse skulle tre i kraft fra det tidspunktet Justisdepartementet bestemte det, og det har så langt ikke skjedd.

En god del av de reglene og prinsippene som fulgte av fengselsloven, fengselsreglementet eller i rundskriv er videreført i den nye straffegjennomføringsloven. Samtidig innebærer den nye loven også en del nyheter, og jeg vil i korte trekk gjøre rede for enkelte viktige endringer.

Straffegjennomføringsloven – en utfordring for kriminalomsorgen

Av Kristin Bugge Lyså, Rådgiver, Kriminalomsorgen region øst

Organisering av kriminalomsorgen

I Stortingsmelding nr. 27 (1997-1998) Om kriminalomsorgen ble det foreslått, og senere vedtatt av Stortinget, relativt store organisatoriske endringer av Kriminalomsorgen. Den største organisatoriske endringen var først og fremst det at Kriminalomsorg i anstalt og Kriminalomsorg i frihet skulle slås sammen til en etat under Justisdepartementet. I tillegg ble det foretatt en regionalisering som innebar at landet ble delt inn i 6 regioner, med regiondirektør og regionadministrasjon i hver region. Arbeidsoppgaver og avgjørelsesmyndighet ble delegert fra Justisdepartementet slik at regionene fikk det administrative ansvaret for alle fengsler og friomsorgskontor i egen region. Regionene igjen var underlagt Kriminalomsorgens sentrale forvaltning (tidl. Fengselsstyret). En slik omorganisering kunne ikke la seg gjennomføre uten at det samtidig ble foretatt en lovendring, og som en følge av det fikk vi altså den nye straffegjennomføringsloven (strgf.l.). Denne organisatoriske endringen kommer til uttrykk i straffegjennomføringsloven § 5 hvor det fremgår at kriminalomsorgen skal inndeles i tre ulike nivåer:

1. kriminalomsorgens sentrale forvaltning dvs. Justisdepartementet/Fengselsstyret,
2. regionalt nivå dvs. de 6 regionene og
3. lokalt nivå dvs. alle anstalter, overgangsboliger og friomsorgskontor.

Samtidig ble avgjørelsesmyndigheten i saker vedrørende innsatte med fengselsdommer i 10 år eller mindre lagt til lokalt nivå, med regionalt nivå som klageinstans. Saker vedrørende domfelte med fengselsstraff på 10 år eller mer avgjøres som regel av regionalt nivå med kriminalomsorgens sentrale forvaltning som klageinstans. Imidlertid åpner forskriftene og retningslinjene for at lokalt nivå i særskilte tilfeller også kan innvilge og avslå søknader for domfelte med fengselsstraff på 10 år eller mer. Dette viser at avgjørelsesmyndigheten i de fleste saker vedrørende innsatte er lagt til lokalt nivå, en viktig reform, særlig fordi avgjørelsene nå fattes av de som faktisk kjenner innsatte.

Hvem loven gjelder for

Straffegjennomføringsloven gjelder for domfelte og innsatte

som gjennomfører fengselsstraff, strafferettslig særreaksjoner, samfunnsstraff, varetektsfengsling og andre reaksjoner når det er særskilt bestemt i lov, f.eks. bot.

I motsetning til fengselsloven hvor anstaltene var inndelt i lokalanstalter og sentralanstalter, opererer straffegjennomføringsloven med betegnelsen "gjennomføringsformer" som igjen er gradert i henhold til sikkerhetsnivå. Aktuelle gjennomføringsformer er:

1. fengsel med høyt sikkerhetsnivå (lukket fengsel)
2. fengsel med lavere sikkerhetsnivå (åpent fengsel) og
3. overgangsbolig (hybelhus)
4. avdeling med særlig høyt sikkerhetsnivå (sikkerhetsavdeling)
5. utenfor fengsel med særlige vilkår etter § 16, eller
6. som prøveløslatt med vilkår etter § 43 annet ledd

Ovennevnte oppregning viser at prøveløslatelse med vilkår som nevnt i § 43 annet ledd inngår som en del av straffegjennomføringen, og at dommen ikke er ferdig fullbyrdet før prøvetiden er ute. Samtidig sier loven at prøvetiden ikke kan strekke seg utover endt tid.

Generelle prinsipper for straffegjennomføring

Det første kapittelet i loven angir en del viktige, generelle prinsipper som danner grunnlaget for det arbeidet som Kriminalomsorgen til enhver tid utfører. I § 2 er det hjemlet en formålsparagraf som sier at straffen skal gjennomføres på en måte som tar hensyn til formålet med straffen, dvs. motvirke straffbare forhold. Dette skal skje på en for samfunnet betryggende måte og innenfor disse rammene sikre de innsatte tilfredsstillende forhold. Videre skal Kriminalomsorgen legge forholdene til rette for at domfelte skal kunne gjøre en egen innsats for å motvirke nye straffbare handlinger, og så langt det er mulig skal det skje en gradvis overgang fra fengsel til full frihet. Det vil m.a.o. si at soningsprogresjon for alle domfelte nå er blitt lovfestet, og det er meget bra.

I motsetning til fengselsreglementets bestemmelser, hvor det kun var angitt visse begrensninger iht. domfeltes samvær med barn under soning, så sier straffegjennomføringsloven at barna har en rett til samvær med sine foreldre under straffe-

gjennomføringen. Av forarbeidene til loven går det frem at bestemmelsen må ses i lys av barneloven og FN's barnekonvensjons bestemmelser om barns rett til samvær med begge foreldre. Forskriftene angir at det kun gjelder domfelte eller innsatte som har omsorg for eller regelmessig samvær med sine barn, og i den forbindelse skal tas særlig hensyn til hva som er til barnets beste. Barnet og den personen som har daglig omsorg for barnet utenfor fengselet skal høres, og deres uttalelse skal tillegges vekt i vurderingen av hva som er til beste for barnet.

Aktivitetsplikt

I straffegjennomføringsloven er arbeidsplikten erstattet med begrepet aktivitetsplikt. Dette er gjort fordi man har ønsket å tydeliggjøre at domfeltes aktivitetstilbud på dagtid ikke bare består av arbeid, men også av opplæring, program, samfunnsnyttig tjeneste eller andre likeverdige aktiviteter. Videre følger det av forskriften at innsatte ikke kan pålegges å delta i opplæring, program eller andre tiltak som behandling e.l. mot sin vilje. Dersom innsatte ikke ønsker å delta i slike tiltak, så er det arbeidsplikt. Loven åpner videre for at innsatte også kan innvilges frigang til deltakelse i programvirksomhet utenfor fengselet. Vi tror at dette vil innebære at friomsorgen kan gjennomført flere program enn før, siden de kan rekruttere deltakere også fra fengslene.

Urinprøver mv.

Når det gjelder undersøkelser for å avdekke bruk av rusmidler mv. er det i straffegjennomføringsloven ikke lenger noe krav om at det må foreligge konkret mistanke om rusmisbruk for å pålegge en innsatt å avgi en urinprøve. Bruk av spesialtoilet kan imidlertid ikke iverksettes med mindre det er sannsynlig at domfelte skjuler rusmidler, bedøvelsesmidler, hormonpreparater eller andre kjemiske stoffer som ikke er lovlig i kroppen. Kroppslige undersøkelser kan bare gjennomføres dersom det er overveiende sannsynlig at domfelte skjuler rusmidler e.l. i kroppen. Før sistnevnte tiltak iverksettes skal det innhentes uttalelse fra lege.

Postsending, besøk og telefonsamtaler

Reglene om postsending, besøk og telefonsamtaler er utformet med parallell ordlyd. Det er gjort fordi det må være samsvar mellom de ulike kontrolltiltakene, slik at når det føres kontroll med et besøk, bør det også føres kontroll med telefonsamtalen og postsendingene. Loven angir at i utgangspunktet skal all kommunikasjon med omverden som hovedregel kontrolleres fra fengsler med høyt sikkerhetsnivå, mens kontroll kan unnlates dersom det er sikkerhetsmessig forsvarlig. I fengsler med lavere sikkerhetsnivå og i overgangsboliger skal kontroll bare skje dersom det fremstår som sikkerhetsmessig nødvendig.

Datautstyr eller lignende

Datautstyr eller lignende kan bare benyttes av innsatte til arbeid, undervisning eller andre tiltak når det finnes formålstjenlig ut fra lokale forhold og når det er sikkerhetsmessig ubetenkelig. Utstyret skal som hovedregel ikke være koblet til et eksternt datanettverk eller eksternt datautstyr. De samme reglene gjelder for bruk av privat datautstyr, og i fengsel med høyt sikkerhetsnivå kan det bare gis tillatelse til bruk av privat datautstyr i helt spesielle opplæringssituasjoner hvor det er dokumentert ekstraordinære behov. Før slik tillatelse kan gis, må domfelte samtykke skriftlig til at utstyret må kunne kontrolleres når som helst, og det er domfelte som må bære kostnadene ved en slik kontroll. Dette viser at tidligere regelverk knyttet til bruk og besittelse av datautstyr langt på vei er videreført i straffegjennomføringsloven.

Undersøkelse av personer og gjenstander

Straffegjennomføringsloven åpner for at kriminalomsorgen kan undersøke alle personer eller gjenstander som oppholder seg på fengselsområdet ved hjelp av teknisk utstyr eller hund, for å hindre at det tas med gjenstander inn på fengselsområdet som ikke er tillatt. Det vil med andre ord si at det nå er adgang til å undersøke både innsatte, tilsatte og besøkende i anstalten med teknisk utstyr eller hund. Undersøkelse av besøkende med hund er foreløpig igangsatt som et prøveprosjekt i enkelte anstalter, og så langt har det fungert i tråd med intensjonen.

Permisjoner

Permisjonsregelen er underlagt de samme rammer som i dag, dvs. at første ordinære permisjon kan innvilges etter 1/3 eller minimum 4 måneders soning. Loven legger imidlertid opp til at alle permisjoner som grunnet særlige forhold innvilges før ordinær permisjonstid kalles velferdspemisjoner, og disse trekkes ikke av permisjonskvoten. Alle permisjoner etter at domfelte har permisjonstiden inne kalles ordinær permisjon, og trekkes av kvoten. I tillegg kan det etter at permisjonstiden er inne, innvilges korttidspermisjoner som ikke går av innsattes kvote. Utover dette kan anstaltene i særlige tilfeller gi innsatte fremskutt permisjonstid eller utvidet permisjonskvote.

Brudd på gjennomføringen (refsels)

Fengselsloven skilte mellom refsels og disiplinære reaksjoner. Dette skillet er opphevet i straffegjennomføringsloven § 40, og samlet heter det nå reaksjoner på brudd ved gjennomføring av fengselsstraff og strafferettslig særreaksjon. I § 40 er det gitt en uttømmende oppregning av hvilke reaksjoner som kan anvendes, og i forskriften § 3-37 er det gitt en uttømmende oppregning over hvilke tap av begunstigelser som kan ilegges. Følgende reaksjoner kan anvendes:

- a) skriftlig irettesettelse,
- b) tap av dagpenger i en bestemt periode,
- c) tap av begunstivelse,
- d) utelukkelse fra fritidsfellesskap eller aktiviteter i fritiden for et tidsrom av inntil 20 dager for brudd som utmåles i samme reaksjonssak, eller
- e) tap av adgang til permisjon for et tidsrom av inntil fire måneder.

Følgende tap av begunstigelser kan ilegges:

- Tillatelse til å se fjernsyn på innsattes rom
- Tillatelse til å ha privat datautstyr på innsattes rom
- Tillatelse til å ha tillitsjobb i eller utenfor fengselets område
- Tillatelse til å foreta innkjøp utover nødvendige artikler
- Tillatelse til å drive hobbyvirksomhet

Tapet kan gjelde inntil videre eller for et bestemt tidsrom, men ikke utover 20 dager. Tidsbegrensningen gjelder ikke tap av tillatelse til å ha en tillitsjobb.

Rømning/uteblivelse er straffbart

Forsettlig unndragelse fra gjennomføring av fengselsstraff eller strafferettslig særreaksjon (rømning/unnvikelse) er i straffegjennomføringsloven § 40, siste ledd gjort straffbart med bøter eller fengsel inntil 6 måneder.

Prøveløslatelse

Reglene om prøveløslatelse er i all hovedsak de samme som etter fengselsloven, med unntak av 12 års regelen som ikke gjelder lenger. Hovedregelen er fortsatt løslatelse på 2/3 tid, men anstalten skal fortsatt vurdere individuelt og konkret

hvorvidt det er tilrådelig å løslate innsatte på dette tidspunktet. Hvis det fremstår som nødvendig for å gjennomføre løslatelsen på en sikkerhetsmessig forsvarlig måte skal kriminalomsorgen sette som vilkår at prøveløslatte i en tidsavgrenset periode skal møte for kriminalomsorgen i upåvirket tilstand, jfr. § 43. Der- som det fremstår som nødvendig kan det settes ytterligere vilkår som f.eks. bosted, oppholdssted, behandling, opplæring eller forbud mot samkvem med bestemte personer. Gjentatte brudd på prøveløslatelsesvilkårene i perioden med møteplikt vil kunne føre til at regionalt nivå bringer saken inn for forhørs- retten med begjæring om gjeninnsettelse i fengsel for hel eller delvis fullbyrding av reststraff.

Samfunnsstraff

Kriminalomsorg i frihet er med innføringen av samfunns- straffen den delen av kriminalomsorgen som vil oppleve de største forandringene i løpet av 2002. Friomsorgens tradisjo- nelle arbeidsoppgaver, tilsyn med betingede dømte og samfunnstjeneste forsvinner ved iverksettelsen av straffe- gjennomføringsloven. Straffegjennomføringsloven inneholder også nye regler for arbeidet med de prøveløslatte og nye opp- gaver knyttet til straffegjennomføring utenfor anstalt (§16). I tillegg er sikring fra første januar i år erstattet med forvaring. Av friomsorgens tradisjonelle arbeidsoppgaver vil det bare være personundersøkelser og promilleprogram som er igjen etter ikrafttreddelsen av straffegjennomføringsloven.

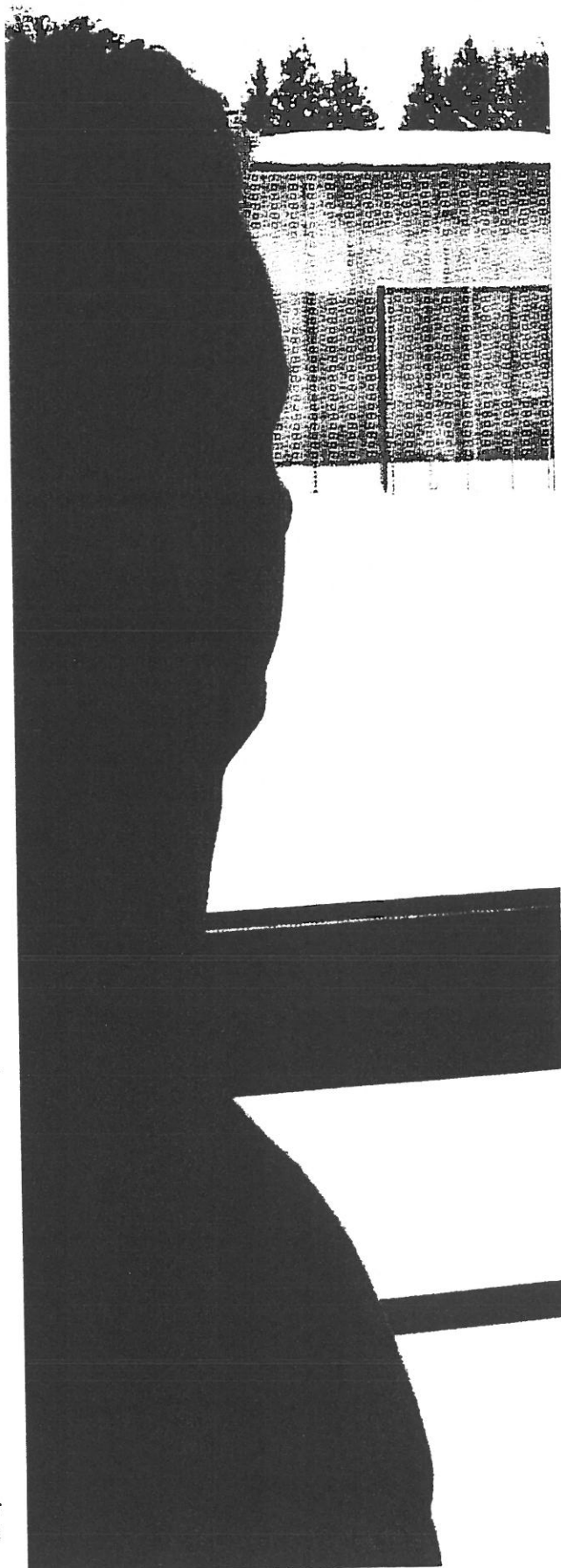
Samfunnsstraffen er etter det vi kjenner til fra andre land den mest moderne lovgivning knyttet til gjennomføring av straff ute i samfunnet. Mange land har ulike alternative straffer til fengselsstraff som samfunnstjeneste, behandlingsprogrammer, elektronisk overvåkning osv. Et problem man ofte ser er at de alternative straffene konkurrerer med hverandre. Etableringen av et nytt alternativ fører til reduksjon i bruken av et annet alternativ. Det nye i Norge er at vi kutter ut de ulike alternati- ver og etablerer en helt ny hovedstraff som skal erstatte alle alternativene i friomsorgen.

Ved idømmelse av fengselsstraff utmåler domstolen en lengde på fengselsstraffen i dager, måneder eller år. Ved idømmelse av samfunnsstraff skal domstolen bestemme hvor mange timer samfunnsstraff domfelte skal

gjennomføre og hvor lang tid domfelte skal benytte på de idømte timer (gjennomføringstid). Timetallet skal være mellom 30 og 420 timer og gjennomføringstiden skal som hovedregel være opp til ett år. I tillegg kan domstolen fastsette at domfelte under gjennomføringen skal være undergitt spesielle vilkår etter friomsorgens nærmere bestemmelser. Domstolen fastsetter for øvrig en subsidiær fengselsstraff som kan bli aktuell hvis dom- felte bryter forutsetningene for gjennomføringen. Til slutt nevnes at samfunnsstraff kan kombineres med bot og ubetinget fengselsstraff opp til 30 dager.

Samfunnsstraff skal være et alternativ for de lovbrøtere som etter dagens lovgivning idømmes samfunnstjeneste eller betin- get dom med tilsyn. I lovens forarbeider er det understreket at dette er en straff som bør benyttes ovenfor unge lovbrøtere.

Iverksettelsen av straffegjennomføringsloven har ut fra egne erfaringer gått veldig bra. De lokale enhetene har tatt ansvar, regionadministrasjonene har funnet sin plass og det blir stadig avsagt nye samfunnsstraffdommer. Likevel er vi helt tydelig inne i en startfase og det er allerede nå klart at regelverket må endres/justeres på enkelte punkter. Jeg tror det vil ta litt tid før straffegjennomføringsloven blir en del av oss slik fengselsloven og fengselsreglementet var, men vi er på god vei. Lykke til!

TILBAKE TIL GAPESTOKKEN?

(Denne artikkelen blei refusert i Dagbladet)

v/Torfinn Langelid

Gapestokken blei avskaffa ved lov i 1848. Tidlegare var dette ein tydeleg og rett fram måte å vise lovbrytaren fram for alt folket. Folket kunne vise forakt, spytte vedkomande i andletet og harselere med han eller ho. Hemnmotivet blei framelska. Gapestokken som avstraffings- og uthengingsmetode kjem fram i minnet når Dagbladet 9. september på to heilsider viser bilete av drapsfanger under soning. Under kvar biletvignett får vi informasjon om kva slags brotsverk dei har utført og kva utdanning vedkomande er i gang med. Er føremålet med denne reportasjen å vise fram eit positivt bilete av ei gruppe straffedømte som er i gang med utdanning i fengsel, eller er målsetjinga å skape frykt blant befolkninga ved at desse personane ein gong skal tilbake til samfunnet? Eller ønskjer Dagbladet å få i gang ein generell debatt om opplæring i fengsel og tilbakeføring til samfunnet for tidlegare straffedømte? Der- som det siste er tilfelle er det fortjenestefullt, men eg kan ikkje sjå at denne reportasjen lever opp til eit slikt føremål.

Det er visse grunnleggjande prinsipp som framleis er rådande i rettstaten Noreg. Det er nedfelt i ulike samanhengar dei siste åra og seinast i den nye straffegjennomføringsloven: Straffedømte har rett til same tilgang til samfunnet sine servicetiltak som andre samfunnsborgarar. Med andre ord har alle straffedømte rett og plikt til grunnskoleopplæring. Dei har rett til vidaregåande opplæring og etter dei siste endringane i Opplæringsloven har også vaksne rett til vidaregåande opplæring, rett til fornya grunnskoleopplæring og rett til spesialundervisning. Hovudtyngda av dei innsette er i alderen 21 – 40 år.

Både tidlegare og nyare forskning (Skardhamar 2002) viser at innsette i norske fengsel er ei utsett gruppe samanlikna med den jamne nordmann. Dei straffedømte har dårlegare arbeidslivserfaring, berre ein tredjedel var i arbeid ved innsetjing i fengsel. Det er langt fleire einslege blant dei innsette enn i befolkninga for øvrig, og det sosiale nettverket er ofte dårleg. Busituasjonen er heller ikkje så mykje å skryte av. Langt færre har eigen bustad å gå til og mange er bustadslause, bur på hospits eller hybelhus, hos vener eller familiar eller liknande. Det er ei gruppe med til dels store psykiske og somatiske lidningar. I Skardhamars omfattande levekårsundersøking av fangebefolkninga der han samanliknar med den norske levekårsundersøkinga, kjem det vidare fram at mange innsette vurderer fengselsopphaldet som positivt når det gjeld både fysisk og psykisk helse.

Utdanning som var tema for Dagbladet sitt oppslag 9. september, viser også at det er mykje ugjort. Innsette har eit gjennomgåande lågare utdanningsnivå enn folk flest. Ei undersøking frå 1991 viser at 17% av dei innsette ikkje hadde fullført grunnskolen. Hos Skardhamar kjem det fram at 45% av dei innsette berre har fullført grunnskole eller mindre. Langt færre hadde fullført vidaregåande opplæring samanlikna med befolkninga elles, og berre 8% har høgare utdanning mot 21% i samfunnet elles. Det difor positivt at ein del innsette går vidare med postgymnasial utdanning slik det går fram av oppslaget i Dagbladet.

Leiar i Norsk Fengsels- og Friomsorgsforbund, Roar Øvrebø, har heilt rett når han seier det er mykje ugjort innan skolesektoren i norske fengsel. Han legg til at den største oppgåva for skolen er å motivere dei innsette til å ta utdanning bak murane. Det er på denne bakgrunnen at fire forskingsmiljø er engasjert for å gjennomføre ei forskingsbasert evaluering av fengselsundervisninga. Eit samla Storting bad om at denne forskinga drøftar fengselsundervisninga si rolle og kva slags tiltak som kan styrke dette området av kriminalomsorga. Evalueringa tar for seg både systemnivå, det pedagogiske opplegget og individnivå. Forskingsoppdraget femner med andre ord vidt. Det største og omfattande tar for seg undervisning og opplæring for innsette med kort soningstid. Eit anna miljø ser på opplæring for kvinnelege fanger og undervisning for utlendingar i norske fengsel. Det tredje perspektivet er undervisning og opplæring i det moderne fengsel og eit fjerde miljø undersøker korleis byråkratiet på ulike nivå arbeider med dette feltet. Statens utdanningskontor i Hordaland som har det nasjonale ansvaret for opplæring i kriminalomsorga, reknar med å få mange gode framlegg til å vidareutvikle dette området når den samla evalueringa er ferdig i 2003.

Situasjonen i dag er følgjande: Det er opplæring i 34 av landet sine 42 anstaltar og det er oppfølgingsklasser 10 stader rundt om i landet. Om lag 880 elevar kan få opplæring på heiltid dersom elevplassane blir nytta fullt ut. Det betyr at ca. 30 prosent av dei innsette ved dei fengsla som har opplæring, kan ta del i eit undervisningsopplegg. I alt var 3300 innom skolen for kortare eller lengre tid. Det høge talet innsette som er innom skolen i høve til talet på elevplassar, seier noko om ein ustabil undervisningssituasjon ved mange skolar. Avbrot, overføringar og disiplinære tiltak frå fengsla si side vanskeleggjer kontinuitet i undervisninga.

Talet på elevplassar i grunnskolen har gått jamnt nedover dei siste åra. Når forskning viser at det framleis er mange som ikkje har fullført grunnskolen, er truleg dette eit uttrykk for at

mange vaksne innsette opplever det lite motiverande å gå på ungdomsskolen. Mange skolar i fengsla gir uttrykk for at dei må bruke mykje tid i vidaregåande opplæring for å repetere og friske opp igjen grunnleggjande kunnskapar frå ungdomsskolesteget. Innanfor vidaregåande opplæring er over halvparten av elevplassane å finne i allmenne, økonomiske og administrative fag (det gamle gymnaset). Det er kanskje eit paradoks at vi har så mange elevar på ei teoritug studieretning når vi veit at elevgruppa har mange nederlag i skolen frå før. Den andre store studieretninga er mekaniske fag. Elles er det nokre fengsel som har tilbod i hotell-og næringsmiddelfag, trearbeidsfag og byggfag. Dei siste åra er opplæringstilboda utvida med formgevingkurs og kurs i musikk, dans og drama. Innsette/elevar ved Oslo fengsel har hausta stor fagnad for teateroppsetjingar som Huxleys "Brave New World" og "Elling". Gjennom motivasjon og god tilrettelegging får dei høve til å byggje opp ein positiv identitet.

Ei stor utfordring for opplæringsverksemda i fengsla i dag er bruk av IKT (Informasjons- og kommunikasjonsteknologi) Opplæring i IKT er i dag heilt avgjerande for å utvikle ein fullverdig kompetanse for elevane. Stadig meir av lærestoffet vil vera å finne på Internett og gjennomføring av eksamen vil også krevje større grad av tilgang til Internett. Ei opplæring i fengsel utan bruk av Internett, vil føre til ei opplæring som ikkje er i tråd med lov og regelverk og då ikkje i samsvar med det som føregår i det ordinære skoleverket. Bruk av IKT i opplæringa vil koma for fullt på alle område, og dei som ikkje meistrar dette verktøyet fullt ut stiller med eit stort handikap i arbeids- og samfunnsliv. På dette området er eit utviklingsarbeid på gang, der fire skolar og fengsel prøver ut IKT som verktøy for elevane. Det viser seg at IKT er eit særleg interessant verktøy for denne elevgruppa som skaper motivasjon og interesse for vidare skolegang. Tilgang til Internett er eit vanskeleg område. Det er eit arbeid i gang for å finne løysingar på bruk av Internett som tilfredsstillar skoleverket og kriminalomsorga sine behov.

Opplæring i fengsel kan aldri bli anna enn eit minitilbod av det som er ute i samfunnet. Skolenes Landsforbund hevdar at det er svært varierende tilbod ved det enkelte fengsel. I små og mellomstore fengsel vil det vera få tilbod å velje mellom. Dei beste tilboda finn vi ved dei store fengsla som kan gje både grunnskoleopplæring, tilbod om fleire studieretningar i vidaregåande opplæring og i tillegg ha korte kurs i forming, data etc. Det er difor viktig å bruke det omkringliggjande skoleverket meir enn tilfelle er i dag. Det kan gjerast ved å ta i bruk frigang i mykje større grad. Stortinget har ved fleire høve tatt til orde for meir bruk av frigang, men det har i liten grad blitt følgt opp i praksis. Utifrå ein skole-og rehabiliteringssynsstad bør innsette ved opne fengselsavdelingar i mykje større grad enn i dag få frigang til det ordinære skoleverk, slik til dømes praksis er i Danmark.

Det mest avgjerande når vi snakkar om opplæring i fengsel og andre tiltak som blir sett i gang, er at det er del av ein samla plan som følgjer opp den tidlegare straffedømte etter avslutta soning. På dette området står mykje ugjort. Stikkord er vidare utdanning, arbeid, støtte i å få gjort noko med rusproblemet, trygg økonomi, ein plass å bu, fritidsaktivitetar og eit sikkert sosialt nettverk. Her er det store utfordringar til samarbeid etatar og profesjonar i mellom. Det generelle biletet er etatar som sender eleven/klienten på vandring frå kontor til kontor. Ei oppfølgingsklasse i Steinkjer har på dette området gått nye vegar. Dette arbeidet har blitt evaluert i rapporten "Med mestring som erfaring og samfunnet som mulighet". Rapporten er ein interessant studie av korleis skolen gjennom si systematiske satsing på ulike tilbod har nådd langt i gjera elevane til livsmeistrande menneske. I høve til det tverretattelege samarbeidet har skolen vist nye vegar ved å setje eleven i sentrum.

Den straffedømte skal tilbake til samfunnet. Alle bør vera interessant i at han/ho får best mogeleg støtte til å greie seg i eit samfunn som er i stadig endring. Det er spørsmål om grunnleggjande rettar, om haldningar og verdiar, om ressursar og om kva slags tiltak og opplegg som er dei mest tenlege.

«Kone i gapestokk» maleri fra 1700-tallet, Dagbladet alltid foran????

Av Grethe Kjus

FOKUS PÅ FENGSELS- BIBLIOTEK

Seminarer "Fokus på fengselsbibliotek" ble avholdt i Tønsberg i slutten av september 2002, etter initiativ fra biblioteksjef Vigdis G. Jakobsen ved Tønsberg og Nøtterøy bibliotek og driftsjef Borghild Them ved Berg fengsel. Biblioteket ved Berg drives av bibliotekar fra Tønsberg. Folkebiblioteket har en del "skjulte" utgifter til driften ved Berg uten at dette kompenseres med statlige midler slik avtalen sier. Biblioteksjefen ønsket å sette fokus på forholdet, og det viser seg at dette er realiteten ved de fleste folke-/fylkesbibliotek som har avtale med fengslene. I tillegg til uklare og ulike "avtaler" ved de forskjellige fengslene, har ikke vi fengselsbibliotekar vært flinke til å gjøre oss "synlige" i bibliotek-Norge, med den følge at mediebudsjettene har stått stille de siste 5-6 år.

Seminarer samlet ca. 80 deltakere fra bibliotek, fengselsbibliotek, fengselsledelse og fengselsundervisning. Innleggene, diskusjonene og tallmaterialet som ble forelagt viser med all tydelighet at bibliotekstjenestene i norske fengsler er i fare. Det er med stor glede og lettelse vi ser at vi har lærere og andre fra fengselsundervisningen med oss i arbeidet for å få til bedring i bibliotekene.

Anne Cath. Vestli
leste for forsamlingen
under seminarer
"Fokus på
fengselsbibliotek"
Foto: Jan Erik Østlie

Torfinn Langelid holdt et innlegg han kalte: "Bibliotek som kunnskaps- og informasjonsbase. Fengselsbibliotekenes betydning for fengselsundervisningen". Han presiserte i foredraget sitt at biblioteket ikke bare er "kjekt å ha" for undervisningen i fengsel, men at det faktisk er hjemlet i lov: "Lov om grunnskolen ... av 1998 (opplæringslova), §9-2. "Elevene skal ha tilgang til skolebibliotek."

Langelid viste også til Europarådets 17 anbefalinger fra 1989 som Norge har forpliktet seg til å følge:

"Alle fanger skal ha tilgang til opplæring, som er forutsatt å bestå av klasseromsemner, yrkesopplæring, kreative og kulturelle aktiviteter, fysisk fostring, sosial opplæring og muligheter for å bruke bibliotek"

"Fanger bør ha direkte tilgang til et velforsynt bibliotek minst en gang pr. uke."

Studieinspektør Bjørn Andersen sa i sitt innlegg: "Biblioteket som skolens samarbeidspartner" – at undervisningen ved skolen på Ullersmo ikke kunne drive på den måten det gjøres i dag, dersom ikke biblioteket kunne supplere elevene med utfyllende litteratur.

De av dere som så framstillingen om "IKT i opplæringa" av Jon

Erik Rønning og Isabel Hernandez i de parallelle sesjonene på Sørmarka, skal vite at i etterkant av disse kursene har biblioteket fått uttallige forespørsler om bøker vedr. Powerpoint, Photoshop, Dreamweaver, Flash, Web design m.m. Pr. i dag har vi 7 bøker ute på lån til de innsatte ved siden av 37 bøker i fjernlansbestilling fra høyskoler og universitet. Interessen er enorm.

I tillegg til "Opplæringslova" er bibliotek i fengsel også hjemlet i "Lov om folkebibliotek ..." og "Lov om straffegjennomføring ...". For Ullersmo sitt vedkommende har fengselet oppfylt sin del av avtalen fra 1985, men Kultur- og kirkedepartementet har ikke overholdt sin del av avtalen, verken ved Ullersmo eller noen av de andre anstaltene. Her er status pr. desember 2002:

-Stortinget bevilget i 2002 4.5 millioner kroner i tilskudd til fengselsbibliotek over Kultur- og kirkedepartementets budsjett. (Dette er under 0,1 % av departementets totale budsjett.)

-Statens bibliotektilsyn, departementets direktorat og rådgivende organ, fordeler tilskuddet til de fengsler som har avtale. Dette organet opphører fra 1/1-2003 idet ABM-Utvikling (Arkiv, Bibliotek, Museum) tiltrer ved årsskiftet. Det er foreløpig usikkert hvor stor del av det totale budsjettet til ABM som vil gå til biblioteksektoren. Det foreligger pr. i dag heller ingen fordelingsnøkkel som viser hvordan midlene fordeles mellom fengselsbibliotekene.

-De eksisterende fengselsbibliotek har i dag fra 0 til 50.000 kroner å kjøpe bøker, CD'er, ordbøker og tidsskrifter for, avhengig av i hvilken grad folke-/fylkesbibliotekene "sponser". (Til sammenligning hadde biblioteket ved Ullersmo fengsel 135.000 kroner i mediebudsjett i 1994.)

-Kun 12 institusjoner dekkes i dag, dvs. 54 % av soningsplassene. 5 fengsler med bibliotekstjeneste dekkes ikke av statens midler.

-2/3 av fengslene mangler en forsvarlig bibliotekstjeneste.

-Stortinget vedtok i 1996 en opptrappingsplan der 2 millioner kroner skulle fordeles til fengselsbibliotekene over en periode på 5 år. Bare første året ble fulgt opp, dvs. 400.000 kroner ble bevilget.

-Tilskuddet har i mange år ikke vært gjenstand for prisjustering. Bokprisene har økt med 60 % de siste ti år.

-Det er ikke justert for økte lønninger til bibliotekarene.

-Manglende justering av tilskudd har ført til halvert stilling ved Oslo fengsel, avd. A.

-Ringrike har ansatt bibliotekar i 50 % stilling og dette fengselet har like mange innsatte som de andre "store" fengslene. Dette er en holdbar situasjon.

-Folke- og fylkesbibliotek subsidierer statlig ansvar. Bærum bibliotek har tallfestet dette til ca. 52.000 pr. år til bibliotekdriften ved Ila fengsel.

-Nye fengsler bygges uten bibliotekstjenester.

-Fengselsbibliotekar slites ut i et tøft arbeidsmiljø.

Flere av fengselsbibliotekarene "kastet seg over" Knut Storberget for han skulle inn å åpne Foko-seminaret nå i høst, og han ble konfrontert med sin egen hjemmeside der det står: "Jeg tar saken". Vi hadde i forkant samlet materiale fra fengselsbibliotekseminaret, og han inviterte oss prompte til lunsj på Stortinget. Vi har drevet iherdig "lobbyvirksomhet" nå i november og Storberget "tok saken" på strak arm og har skrevet merknader til statsbudsjettet. Norsk Bibliotekforening har tidligere i høst lagt inn en søknad om 2 millioner kroner i økt budsjett til fengselsbibliotekene, og med press fra justiskomiteen har vi nå et håp om at forholdene våre bedrer seg.

Dersom staten bevilger 2 millioner kroner i tillegg til de 4.5 millionene vi har, betyr det at de etablerte fengselsbibliotekene igjen har noe å kjøpe bøker for, og at vi kan gjøre noe med de halve stillingene. Beløpet er imidlertid ikke nok til at mediebudsjettene våre kommer opp på det nivået vi ønsker, og det er ikke rom for å etablere nye fengselsbibliotek innenfor en ramme på 6.5 millioner kroner. Dette betyr videre arbeid mot bevilgende myndigheter.

Jeg vil benytte anledningen nå til å takke for et flott seminar på Sørmarka. Foredragsholderne lokket fram både latter og gråt, og det er godt å føle at vi er en del av et fellesskap. Jeg vil spesielt takke Torfinn, Leif og Frøydis for nyttige innspill i vårt arbeid for økte budsjetter.

Rapport opplæring av kriminalomsorga for 2001.

Samandrag

v/Torfinn Langelid, Statens utdanningskontor i Hordaland

I dette samandraget vil vi peike på nokre positive og negative sider som kjem til syne i 2001. Det er fleire elevplassar tilgjengelege i 2001 enn i tidlegare skoleår. Grunnen er at ein del skolar har fleire elevar i klassen og høgare aktivitet på grunn av nye tilbod som ein konsekvens av prosjektet "Styrking av oppfølgingsarbeidet." Samstundes ser vi at kapasitetsutnyttinga er litt dårlegare samanlikna med året før. Ein viktig grunn til det er at fengsel eller fengselsavdelingar har vore stengde for kortare eller lengre tid.

Når det gjeld undervisningstilboda finn vi nedgang i elevplassar innanfor grunnskolen, men ein auke innanfor vidaregåande opplæring. Sidan mange manglar grunnleggjande basiskunnskapar, er nedgangen truleg uttrykk for at innsette vegrar seg for å søkje ei opplæring som dei skulle ha avslutta i 14 – 15 års alderen. Mange skolar melder at dei må bruke mykje tid på grunnleggjande dugleikar – innføringskurs – i vidaregåande opplæring. Det kan verke som eit paradoks at innanfor vidaregåande opplæring er det ein auke i allmenne, økonomiske og administrative fag for ei gruppe elevar som slit med mange skoletap frå før. Det er difor viktig å ha ein gjennomgåande drøfting av kva opplæringstilbod den innsette har behov for. Det er ei positiv utvikling i dei store fengsla når det gjeld større variasjon i opplæringstilboda. Mange skolar tilbyr også fleire korte kurs enn før. Det er ei utfordring både for skolar og kriminalomsorga, å få eit oversyn over kor mange vaksne av fangebefolkningen som har rett til både grunnskoleopplæring, spesialundervisning og vidaregåande opplæring.

Eit fagområde som krev mykje merksemd frå skoleverket og kriminalomsorga framover er IKT-undervisninga (Informasjons- og kommunikasjonsteknologi, tidlegare EDB). Opplæring i IKT er i dag heilt avgjerande for å utvikle ein fullverdig kompetanse for elevane. Meir og meir av lærestoffet vil vera å finne på Internett og gjennomføring av eksamen vil også krevje tilgang til Internett. Utdanningskontoret vil vise til at straffedømte har dei same rettar og plikter i høve til opplæring som andre samfunnsborgarar. Ei opplæring i fengsel utan bruk av Internett, vil føre til ei opplæring som ikkje er i tråd med lov og regelverk og då ikkje i samsvar med det som føregår i det ordinære skoleverket. Læreplanane er forskrifter og difor forpliktande å følgje. Utdanningskontoret og Kriminalomsorgens Sentrale Forvaltning arbeider i lag for å finne fram til løysingar som ivaretek både opplærings- og tryggleiksbehova.

Ei positiv tilbakemelding for 2001 er at dette året finn vi det høgaste talet inngåtte lærekontrakter. Og aldri før har det vore så mange som tok fagbrev/sveinebrev. Talet på innsette som teoriundervisning for å få fagbrev etter §3,5 er også på topp samanlikna med tidlegare år. Det er moeleg denne positive utviklinga er eit uttrykk for betre samarbeid mellom skolen og arbeidsdrifta og at skolane/fengsla har meir kontakt med fagopplæringskontora enn før.

Utdanningskontoret har i tidlegare rapportar vist til at for å få til fleire opplæringstilbod i fengsla, er det ei utfordring å styrkje samarbeidet mellom skolane og arbeidsdrifta i fengsla. Justisdepartementet har sett ned ei arbeidsgruppe som vurderer ulike sider ved arbeidsdrifta i fengsla. Arbeidsgruppa skal leggje fram si inn-

stilling hausten 2002. Det same departementet har sendt positive signal om at hovudmålsetjinga med arbeidsdrifta er å medverke til arbeidstrening og opplæring av innsette. Tilbakemeldingar viser at der det føregår eit nært samarbeid mellom skolen og arbeidsdrifta, fører det til fleire opplæringstilbod.

Utdanningskontoret stilte i 2001 fleire spørsmål til skolane omkring graden av samarbeid med dei ulike samarbeidspartane. Dei fleste skolane rapporterer om eit godt samarbeid med leiinga i fengsla, sosialsekretærene i fengsla og med arbeidsdrifta. På to område kjem det fram eit negativt bilete. Når det gjeld samarbeid omkring framtidsplan, individuelle opplæringsplanar og attføringsplan, seier nokre skolar at det er lite samarbeid, andre at det er under utvikling. Det er også dei som seier at samarbeidet er bra. Tilbakemeldinga frå skolane er klart negativ når det gjeld samarbeid omkring programverksemda. Skolane seier dei i svært liten grad blir informerte eller tatt med på råd når det gjeld dette området.

Sjølv om det formelle samarbeidet eksisterer i stor grad, kan det samstundes verka noko tilfeldig. Det ser ikkje ut som samarbeidet føregår i høve til ein samla plan for skole og kriminalomsorg, noko som er avgjerande for å få gode resultat.

Ei tilbakevendande problemstilling som utdanningskontoret har tatt opp i tidlegare rapportar, er mangelen på bruk av frigang til skole frå opne anstaltar. Stortinget har ved fleire høve tatt til orde for meir bruk av frigang, men det har i liten grad blitt følgt opp i praksis, sjølv om rapporteringa for 2001 viser at frigang til skole blir nytta i litt større grad enn før. Utifrå ein skole- og rehabiliteringssynstad bør innsette ved opne fengselsavdelingar i mykje større grad enn i dag få frigang til det ordinære skoleverk utanom anstaltane (jfr Danmark)

Regionaliseringa av kriminalomsorga blei gjort gjeldande frå 01.01.02. Målsetjinga om utslusings- og progresjonssoning vil også få konsekvensar for skoleverket og kva slags opplæringstilbod som blir gitt i dei ulike anstaltane i regionane. Eit godt døme på nyorientering er region nordøst der direktøren innkallar utdanningskontora og fylkeskommunane v/utdanningsetaten i lag med SU-H, til møte 2 gonger i året. Der utvekslar vi informasjon og drøftar problemstillingar knytte opp mot opplæring og kriminalomsorg. Det kan sjå ut som om dette er ein måte å få fylkeskommunen som er fagleg og administrativt ansvarleg for opplæringa, til å bli meir aktiv på dette området. Det blir slik og moeleg å utarbeide samla planar, som vil byggje på behova i dei ulike regionane.

Utdanningskontoret har store forventningar til dei erfaringane som kjem fram i prosjekta som er med i det omfattande prosjektet "Styrking av oppfølgingsarbeidet" som blir avslutta i 2002/2003. Den første evalueringsrapporten innanfor dette feltet blei publisert i 2001. Det er ei evaluering av opplæringstilboda og det tverretatlege samarbeidet som skjer ved Steinkjer vgs, avd. "Kif-skolen". Rapporten er ein interessant studie av korleis skolen gjennom si systematiske satsing på ulike tilbod har nådd langt i gjera elevane til livsmeistrande menneske. Skolen har også vist nye vegar i det tverretatlege samarbeidet ved å setje eleven i sentrum. Like eins ser vi fram til å sjå resultatet av den forskingsbaserte evalueringa som blir gjennomført av forskingsmiljøa og som også blir avslutta i 2002 og i 2003.

Utdanningskontoret vonar at rapporten om opplæringsverksemda for 2001 vil vera eit godt utgangspunkt for drøfting og analysing og dermed leggje grunnlaget for vidareutvikling av dette området. I tillegg meiner vi rapporten vil vera eit godt utgangspunkt for skolane med tanke på skolebasert vurdering. Ei overordna målsetjing må heile tida vera å finne fram til opplæringstilbod som er i samsvar med den innsette sine behov for opplæring og som vedkomande kan ha nytte av etter avslutta soning.

Europeisk samarbeid innen voksenopplæring

"Grundtvig er et program for voksnes læring både i og utenfor utdanningsinstitusjonene. Grundtvig vil føre sammen de forskjellige europeiske erfaringene på feltet. Tanken er at vi alle har noe å hente og tilføre, og at utveksling av erfaringer vil komme målgruppen til gode."

Grundtvig retter seg mot all voksenopplæring, men voksne med manglende grunnutdanning, språklige minoriteter og funksjonshemmede skal prioriteres."

(Informasjonsbrosjyre fra SIU- senter for internasjonalt universitetssamarbeid)

Åsane videregående skole, avd. Bergen fengsel: Samarbeid innen kunst, musikk og kultur

av Alfhild T. Heldal, Åsane vid. skole, avd. Bergen fengsel

Åsane videregående skole, avd. Bergen fengsel søkte om Grundtvig-midler i 2001 sammen med Sverige og Irland. Ett av kravene til å få søknaden godkjent, er at det minst må være tre samarbeidsland, og ett av landene må være EU medlem. Grundtvig 2 søknadene blir først godkjent av søkerlandene for så å bli felles behandlet i Brussel. Av formelle grunner ble Sveriges søknad ikke godkjent i 2001, og dermed stod bare to søkerland igjen, med det resultat at vi ikke fikk Grundtvig-midler det året.

Kontaktseminar

Høst 2001 deltok Åsane videregående skole, avd. Bergen fengsel på et kontaktseminar i Vilnius, Litauen. Kontaktseminar er møtepunkt for skoler eller organisasjoner som er interessert i felles prosjekt. Seminarene har vanligvis ett av satsingsområdene i programmet som tema. Temaet for vår søknad om midler i 2001, var kunst, musikk og kultur. Temaet for kontaktseminaret i Vilnius var nettopp kunst, musikk og kultur. Deltakertallet i Vilnius var ca. 50, og deltakerne hadde ulike vinklinger på samarbeid innen kunst, musikk og kultur. Etter en dags arbeid med utvelgelse av felles interessefelt satt Åsane videregående skole, avd. Bergen fengsel igjen med fire samarbeidsland:

Katholisches Bildungswerk, Karnten, Østerrike
Karel de Grothe Hogenschool, Antwerpen, Belgia
Education Unit, Cork Prison, Irland
Vsl Juodosios, keramikos centras, Vilnius, Litauen
Koordinerende institusjon: Åsane videregående skole, avd. Bergen fengsel.

Fellesskapet vårt er bygd på tanken om å bruke ulike kunstformer som en undervisningsmetode til å få mennesker som av ulike grunner er ekskludert fra et sosialt fellesskap, til bygge seg opp selv tillit gjennom å mestre/ få noe til.
Prosjektets tittel "Hidden art" (skjult kunst)

Kort informasjon om de ulike samarbeidslandene

Katholisches Bildungswerk, Østerrike er en institusjon for voksenopplæring.

Hovedmålet for skolen er å utvikle den enkeltes personlighet. Det viktigste arbeidet for skolen er å utvikle menneskers selvfølelse, noe som bør skje tidligst mulig. Skolen utdanner ikke kursdeltakere for spesielle yrker, men tilbyr kurs, ofte seminarserier, med tema om sosial kompetanse. Skolen har spesielle undervisningsopplegg for foreldre. Samfunnet, og i særlig grad politikere, trenger kunnskap om hvordan vi skal behandle "sosiale outsiders".

Karel de Grothe Hogenschool er et resultat av en sammenslåing av 13 katolske høyskoler i Antwerpen, alle med en lang tradisjon og ry for høy kvalitet i undervisningen. KdG-høyskolen er nå et dynamisk institutt med omtrent 7500 studenter. Til sammen tilbyr KdG-høyskolen 70 kurs og har 6 ulike avdelinger: Visuell og auditiv kunst, merkantile studier og handelsfag, ingeniørstudier og utdanning innen sosiale felt. Instituttet for utdanning innen kunstfag tilbyr kunst innen ulike områder. Avdelingen har tradisjoner i forsøket på å utvide studentenes forståelse av sosiale sammenhenger i kunsten. Avdelingen arbeider også med prosjekter rettet mot sosialt utstøtte barn i nærområdet.

Personalet i denne avdelingen er velkvalifisert i arbeidet med sosialt ekskluderte mennesker. En undervisningsmetode som har vært svært vellykket, er å bruke ulike kunstformer i dette arbeidet.

Undervisningsavdelingen, Cork fengsel

Cork fengsel er lukket. Det er to skoleavdelinger på fengslet, en avdeling for innsatte generelt og en i lukket avdeling. Skoleavdelingen har 7 heltidsansatte og 18 deltidsansatte. Undervisningen finner sted både på dags- og kveldstid.

Følgende fag blir tilbudt: form-og farge, keramikk, dataopplæring, språk, matematikk, historie, helse/hjem, økonomi, musikk, trearbeid.

Cork fengsel tilbyr også undervisning for løslatte. Denne undervisningen finner sted i sentrum av Cork. Familiemedlemmer kan også delta på dette undervisningstilbudet.

Vsl Juodosios keramikos centras, Litauen

Siden 1995 har "Black Ceramics Center" organisert 5 internasjonale symposium, en del utstillinger, kunstdager i Vilnius "Children's Home No.1 og SOS barneby. Dette senteret organiserer hvert år keramikk-kurs for voksne.

"Black Ceramics centre" er medlem av det internasjonale kunstsenteret, Sveits, 1999 og medlem av "National UNESCO Club" fra 2000.

Koordinerende institusjon: Åsane vid. skole, avd. Bergen fengsel

Undervisningstilbudet i Bergen fengsel ble fra starten bygd opp tilsvarende undervisningstilbudet i det ordinære videregående skolesystemet. Fra 1991 hadde vi følgende tilbud:

Grunnskoletilbud

Allmenne/øk. Adm. fag grunnkurs VKI/VKII

Hotell-og næringsmiddelfag grunnkurs

Handels-og kontorlag

Mekaniske fag

Trearbeidsfag

I tillegg hadde vi norsktilbud for fremmedspråklige.

Erfaringer viste, imidlertid, at vi burde ha kortere tilbud rettet mot varetektsfanger og unge innsatte med ulike problemer. For å imøtekomme dette behovet har vi utviklet 6-ukers kurs bl.

annet innen praktisk/estetiske fag. Spesielt i dette arbeidet ønsker vi å utvikle et internasjonalt nettverk for å få nye ideer og inspirasjon.

Målsettingen for lærerne i prosjektet er å påvirke hverandre blant annet innen følgende områder:

- undervisningsmetoder
- få nye ideer
- bli kjent med kulturelle forskjeller
- arbeide med mennesker med ulike problemer

Målsettingen for kursdeltakerne:

- redusere følelsen av isolasjon
- få en utvidet kulturforståelse
- vil måtte arbeide med utstillingsprodukter
- vil kunne oppleve glede ved langtidsplanlegging.

Vi kan oppsummere deltakerlandenes erfaringer på følgende vis:

Deltakerne (lærerne) i prosjektet arbeider med mennesker med ulike problemer og bruker kunst, musikk og ulike typer av håndverk som et middel til å få kursdeltakerne inn i et sosialt fellesskap igjen. Hovedmålet med undervisningen er å få kursdeltakerne til å starte på en utdanning eller å få dem til å få bedre orden på livet sitt. Vi tror at kunst, musikk og ulike typer håndverk kan bli brukt som undervisningsmetode for å bygge opp selvtillit og for å få et bedre liv. Målet med å bruke disse fagene er også å utvikle den kreative evnen og finne nye veier å løse problemer på.

Alle samarbeidslandene ønsker å bygge et internasjonalt nettverk for å få nye ideer og inspirasjon.

Vårt første planleggingsmøte fant sted i Cork, Irland, 27. sept. 2002.

To representanter fra deltakerlandene var til stede, bortsett fra Litauen.

Temaer som ble tatt opp på første møte var hvordan få til et reelt tverrnasjonalt samarbeid som samtidig skulle være målgruppenært, hvordan spre erfaringer og hvordan kommunisere mellom institusjonene.

Gruppen la opp følgende møteplan:

Belgia: 9-12 januar

Østerrike: 27-30 mars

Norge 15-18. mai.

Søknadsfristen for midler neste søknadsperiode er 1. mars, slik at neste års søknad må gjennomgås på neste møte i Belgia.

Vi har store forventninger til vårt nettopp påbegynte internasjonale samarbeid. Vi tror og håper at internasjonalt samarbeid gir økt erkjennelse nettopp slik Aasmund Olavsson Vinje uttrykker det i diktet Nasjonalitet

Vi meina og tru, det gjevaste er
at vera ein Norges Mann.

Ja, denne Heimen os fyrst er kjær,
men vita vi maa, at den store Verd
er berre vaart store Fedreland

Dei største Tankar vi alltid faa
af Verdsens det store Vit;
men desse Tankar dei brjotast maa,
lik Straalar af Soli, som alltid faa
i kvar si Bylge ein annan Lit.

"Adapted Adult Education in Prison and how to follow up after release"

Av Johan Fløan, Brundalen videregående skole avd. Kif-skolen

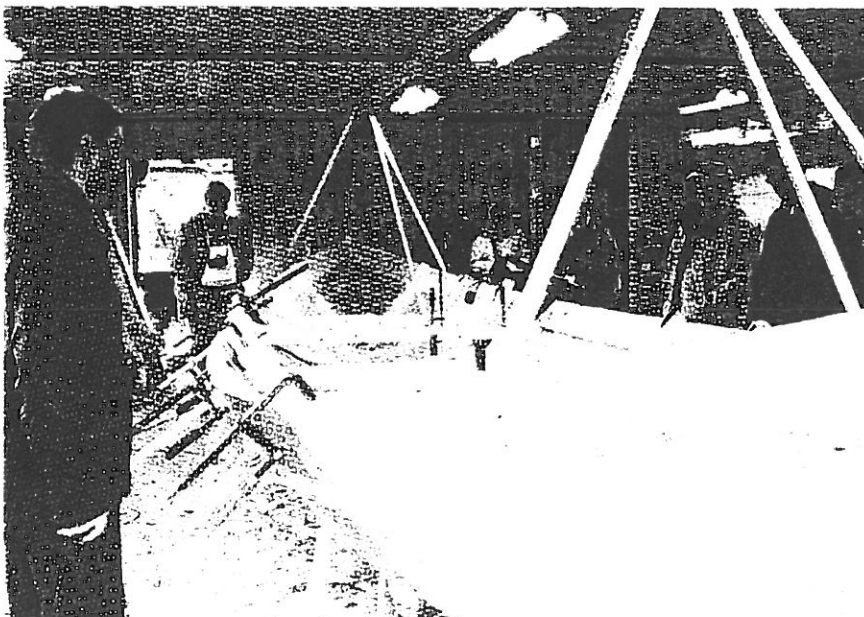
Brundalen videregående skole i samarbeid med Kriminalomsorgen i Sør-Trøndelag og region Nord var vertskap for det første møtet i et nytt Grundtvig 2 prosjekt. På dette møtet, som fant sted i Trondheim i slutten av september, deltok 15 representanter fra sju europeiske land. Brundalen videregående skole er koordinerende skole for dette prosjektet som er planlagt å vare i tre år.

Det foregår mye godt og interessant utviklingsarbeid rundt om i Europa. Gjennom dette Grundtvig-prosjektet håper vi at flere kan ta del i og ha glede av disse erfaringene. De deltakende institusjonene vil utvikle seg selv gjennom møter, konferanser og prosjektarbeid. I møtene skal partnene presentere egne prosjekter og få respons fra de andre – en såkalt "Best Practice"-modell.

Resultatene vil også bli presentert på en felles hjemmeside slik at alle som er interesserte i tilpasset voksenopplæring kan få tilgang til arbeidet.

Prosjektet har fått tittelen: "Adapted Adult Education in Prison and how to follow up after release".

Partnene i prosjektet kommer fra Spania, Italia, Tyskland, Nord-Irland, Latvia, Finland og Norge.

MÅL FOR PROSJEKTET

Prosjektet har som mål å forbedre voksenopplæringa som blir tilbudt de straffedømte i de deltakende institusjonene. Dette vil skje gjennom utveksling av erfaringer og gruppearbeid på tverrnasjonale møter, og ved å engasjere elevene i utprøving av metoder/modeller.

Hovedarbeidsområder:

- Hvordan bruke IKT (Informasjons- og kommunikasjonsteknologi) som et redskap i opplæringa av de straffedømte.
- Hvordan administrere samarbeidet mellom skolens personale, de fengselsansatte og andre tjenester i fengslet for å forbedre kvaliteten på voksenopplæringa som blir tilbudt de straffedømte.
- Å utvide kunnskapen om forskjellige europeiske kulturer og språk.
- Hvordan koordinere opplæringa i fengsel med oppfølgingsopplæringa etter løslatelse.

På arbeidsmøter i konferanser der partnerne deltar, og i prosjektarbeid mellom konferansene, vil vi i prosjektet utarbeide pedagogiske modeller/metoder med sikte på å forbedre og tilpasse den voksenopplæringa vi gir til de straffedømte og deres spesielle behov. En felles hjemmeside på Internett vil bli laget.

På denne hjemmesiden vil prosjektpartnerne presentere lokale prosjekt og erfaringer for hverandre (og til andre interesserte som driver tilpasset voksenopplæring). Prosjektet vil også presentere resultatene på papir og CD-rom.

FORARBEID/ARBEIDET FREMMOVER

Forberedende møte.

På et forberedende møte i januar 2002 møttes de som var interesserte i Daugavpils i Latvia. Deltakerne kom fra Italia, Tyskland, Nord-Irland, Latvia og Norge. Også institusjoner fra Spania og Finland hadde meldt sin interesse for prosjektet, men kunne dessverre ikke komme. Daugavpils yrkesskole var vertskap for dette møtet. Foruten å legge planer for det fremtidige samarbeidet var møtedeltakerne på besøk i de to fengslene som skolen har opplæring i. Latvia har samme opplæringsmodell for de innsatte som Norge – en skole utenfor fengslet har det pedagogiske ansvaret.

Det konkrete resultatet av dette møtet var at alle institusjonene (også de fra Spania og Finland) søkte finansiell støtte til gjennomføring av det planlagte Grundtvig-prosjektet.

I midten av september i år hadde alle sju partnerne fått beskjed fra sine nasjonale Sokrates-kontor om at søknadene var innvilget.

Samarbeidet/Møtene

Det er utarbeidet en møteplan for hele prosjektperioden som er tre år. Når prosjektet avsluttes har alle partnerne (landene) vært vertskap for ett møte hver. Neste samling går av stabelen i Celle, Tyskland primo april 2003.

Presentasjoner.

En hjemmeside for prosjektet er under oppbygning. Der vil alle deltakerinstitusjonene og prosjektets innhold bli presentert. Lokale prosjekter vil også bli lagt ut der. Hjemmesiden er tenkt som en presentasjon for alle interesserte – både for de som er med i prosjektet og andre. Foreløpig adresse for hjemmesiden er <http://www.hasselberg.com/grundtvig>. (Koordinator for prosjektet Johan Fløan har epostadresse: jfl.kif@c2i.net) Deltakerne planlegger også å produsere felles CD-er med prosjektsresultater og aktiviteter.

”Kan godhet og moral læres?”

Inge Eidsvåg entrer podiet, prakkes litt med å få mikromyggen til å sitte på jakkeslaget og presenterer sin nøkterne disposisjon: 1. Om læring, 2. Om tradisjoner om kunnskap og læring, 3. Informasjon, kunnskap, klokskap og visdom, 4. Hva er det å være lærer?

Tunge, tradisjonelle og mettede formuleringer som står i sterk kontrast til vår tids begreper som ”kvalitetsportaler”, ”modulundervisning”, ”personlige tillegg” og ”Skolepakke I, II og III”.

Så senker han skuldrene, slår ut armene og favner og inkluderer oss all i sitt univers. Han tar oss med inn i bokenes verden helt fra oldtiden og fram til sine egne, via barndommens skolestue på den forblåste og bokskeptiske trøndelagskysten til rektor Asbjørn Øverås’ egen kongsgård, Trondheim Katedralskole, gjennom 30 års egenerfaring som lærervikar, skole-mester og rektor og inn i stuene hos kreftpasientene ved Montebello-senteret i Mesnali.

Så er han i gang. Fra en nøktern disposisjon - med knappe og konsise punkter som for den saks skyld gjerne kunne ha vært oversatt til latin og brukt ved en disputas i et forum av lærde opponenter og støttespillere – til en spennende og medrivende reise gjennom tid og rom. Dette er sann folkeopplysning i den grundtvigske tradisjon. De store linjene i åndslivet trekkes opp, blir konkretisert og flettet inn i den debatten om pedagogikk, kunnskap og skolens oppgaver, målsettinger og rammer som surrer og går i alle kanaler og på de fleste lærerværelser.

For å gi en kortversjon av Eidsvågs foredrag. I sin korte innledning om læring understreket han at man kan ikke lære noe eller lære bort noe uten å være glad i det. I sin orientering om tradisjoner om kunnskap om læring viste han oss den tusenårige frykten for ny kunnskap som vi kan følge helt fra paradisfortellingen hvor Adam og Eva forpiste seg til synd og fordervelse fra Kunnskapens tre, via Rousseaus slagord ”Tilbake til naturen”, til bygdesamfunnets ”levende lik” som lå på loftet i havgapet på Hitra og leste bøker til ingen nytte og til familiens spott og skam, og videre til Knut Hamsuns beskrivelse av konflikten mellom Isak Sellanraa (knapp i ord, men sterk i handling) og sønnen Elseus (en smule utdannet, men for øvrig ganske hjelpøs) i ”Markens grøde”. I motsetning til dette synet, trakk Eidsvåg deretter fram den greske kunnskaps-tradisjonen, Ann Sullivans kamp og oppfinnsomhet for å åpne Hellen Kellers sinn ved å gi henne et språk, og Grundtvig og folkehøgskoletanken - ”Hva solen er for det sorte muld, er sann opplysning for muldets frende”. I delen informasjon, kunnskap, klokskap og viten skisserte Eidsvåg noen nyttige grenseoppganger hvor ikke minst baker-mester Harepus og bakergutten gjennom sin jobbrotasjon (som det heter i våre dager) og en kilo pepper i deigen, viste at resultatet kan bli katastrofalt dersom man i tillegg til informasjonen (kakeoppskriften) ikke også har med elementer av kunnskap, erfaring og dømmekraft. Informasjon som ikke blir forstått og satt inn i en sammenheng, blir altså ikke omdannet til meningsfull praksis. Klokskap inneholder i tillegg til kunnskap og erfaring også et vesentlig element av dømmekraft.

I den andre hoveddelen av foredraget sitt tok Eidsvåg for seg temaet ”Hva er det å være lærer?” En meget lydhør forsamling ble i denne delen ledet ved hånden gjennom Eidsvågs egne ”Lærers ti bud”:

1. Du skal kunne og være glad i ditt fag. 2. Du skal være glad i fortellinger – barnas og dine egne. 3. Du skal være nærværende. 4. Du skal se elevene – og lytte til dem. 5. Du skal være glad i elevene dine. 6. Du skal ofte ha med deg noe nytt.

Så langt kom han før tiden var ute og vi måtte forflytte oss til neste post i seminarprogrammet. Men du verden for en reise Eidsvåg rakk å ta oss med på. Alle disse korte, konsise og tilsynelatende selvsagte punktene ble belyst og eksemplifisert med egenopplevde erfaringer og et vell av sitater og situasjoner hentet fra en litterær brønn som aldri gikk tørr. Men si meg: Hvordan finner denne mannen tid til å lese, fordøye, bearbeide, tilrettelegge og presentere alle disse tenkende og skrivende menneskene? Sokrates, Platon, Jean-Jacques Rousseau, Johan Wolfgang von Goethe, N.F.S. Grundtvig, Knut Hamsun, Helen Keller / Ann Sullivan, Karen Blixen, Francis Bull, Halldor Laxness, Johan Borgen, Albert Camus, Torbjørn Egner, Dag Solstad, Erlend Loe, Marianne Fredriksson, Hjalmar Söderberg, Tor Jonsson, Martin Hansen og Tomas Tranströmer! Og i tillegg skriver altså Eidsvåg sine egne bøker!

Eidsvåg er blitt bedre når det gjelder presentasjonsformen. Det forekommer meg at det alvorlig og den noe tunge rytmen som til dels har preget hans tidligere presentasjoner, nå er avløst av en ledigere og mer humoristisk tone. Skurrende mikrofoner, telefoner som pep og solgardiner som styrt av lyssensorer gikk opp og ned, ble flettet inn i framføringen på en lun og naturlig måte som nesten fikk oss til å tro at de var ”special effects” som var avtalt med arrangørene på forhånd. De to sekvensene med bilder av Lars Sponheim som plutselig spratt opp på lystavla, illustrerte også bedre enn mange gode og ironiske bemerkninger ett av poengene i foredraget - det tyder ikke på mye empati og engasjement for en gjest og samtalepartner at man iherdig stirrer på sitt armbandsur samtidig som man håndhilser og ønsker vedkommende velkommen!

Det var i det hele tatt ikke langt mellom hjertelig latter og oppriktige tårer som trillet hos tilhørerne. Eidsvågs foredrag grep oss både intellektuelt og emosjonelt, og de fleste ville nok ha mer da det hele plutselig var slutt. Nå skal det kanskje legges til at Eidsvåg tydelig også selv følte at han var blant sine egne – og at han ble tatt godt imot og båret gjennom foredraget på en bølge av gjenkjennelse, samkjensle og takknemlighet.

Et lite tips til slutt. Som sagt rakk Eidsvåg denne gangen bare å presentere de 6 første av sine 10 bud for lærere. De fire siste kan finnes i Utdanningsforbundets medlemsblad ”Utdanning” nr. 26, 2002. Finn det fram fra containeren eller klippearkivet hjemme eller fra hylla på lærerværelset!

B

Bilder fra det 7.
FOKO-seminaret
på Sørmarka
14-16/11-2002

*God Jul og godt nytt år
ønskes alle våre lesere*

Returadresse på Fokonytt:
Foko v/ Asbjørn Støverud
Boks 2
2040 KLØFTA

Forum for
opplæring
innenfor
kriminalomsorgen
Norsk underavdeling av EPEA